

Komparativna analiza bilješki uz financijske izvještaje u telekomunikacijama

Antolčić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:793013>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**KOMPARATIVNA ANALIZA BILJEŠKI UZ
FINANCIJSKE IZVJEŠTAJE U
TELEKOMUNIKACIJAMA**

Mentor:

Prof. dr. sc. Branka Ramljak

Student:

Lucija Antolčić, univ. bacc. oec

Split, kolovoz, 2017.

SADRŽAJ:

1. UVOD	3
1.1. Problem istraživanja	3
1.2. Predmet istraživanja	4
1.3. Istraživačka pitanja	5
1.4. Ciljevi istraživanja.....	5
1.5. Metode istraživanja	6
1.6. Doprinos istraživanja	7
1.7. Struktura diplomskog rada	7
2. TEMELJNI FINACIJSKI IZVJEŠTAJI.....	9
2.1. Pojam i sastavljanje financijskih izvještaja	9
2.2. Obveznici sastavljanja financijskih izvještaja	12
2.3. Vrste financijskih izvještaja	13
2.3.1. Izvještaj o financijskom položaju (Bilanca).....	13
2.3.1.1. Imovina	14
2.3.1.2. Obveze i kapital	16
2.3.2. Račun dobiti i gubitka	18
2.3.2.1. Prihodi.....	19
2.3.2.2. Rashodi	20
2.3.2.3. Priznavanje prihoda i rashoda.....	21
2.3.3. Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku	22
2.3.4. Izvještaj o novčanim tokovima	23
2.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala.....	25
2.4. Cilj sastavljanja i korisnici financijskih izvještaja.....	26
3. BILJEŠKE UZ FINACIJSKE IZVJEŠTAJE	29
3.1. Pojam i važnost sastavljanja bilješki uz financijske izvještaje.....	29
3.2. Okvir za sastavljanje bilješki u RH	30
3.3. Sadržaj bilješki uz financijske izvještaje.....	31
3.4. Povezanost računovodstvenih politika i bilješki uz financijske izvještaje	35

4. ANALIZA I KOMPARACIJA BILJEŠKI UZ FINANCIJSKE IZVJEŠTAJE U TELEKOMUNIKACIJAMA U RH.....	38
4.1. Telekomunikacije u RH.....	38
4.1.1. Liberalizacija tržišta telekomunikacija u RH.....	39
4.1.2. Stanje i trendovi na tržištu pojedinih telekomunikacijskih usluga.....	43
4.1.3. Osnovne informacije o odabranim telekomunikacijskim poduzećima	44
4.2. Rezultati istraživanja analize bilješki uz financijske izvještaje u odabranim telekomunikacijskim poduzećima.....	47
4.2.1. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- <i>Hrvatski Telekom d.d.</i>	48
4.2.2. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- <i>VIPnet d.o.o.</i>	51
4.2.3. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- <i>Optima telekom d.d.</i>	54
4.2.4. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- <i>Iskon Internet d.d.</i>	57
4.2.5. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- <i>HI Telekom d.d.</i>	60
4.2.6. Komparativna analiza bilješki telekomunikacijskih poduzeća	63
5. ZAKLJUČAK.....	72
LITERATURA	73
SAŽETAK.....	76
SUMMARY.....	76
POPIS SLIKA.....	77
POPIS GRAFIKONA	77
POPIS TABLICA.....	77

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Financijski izvještaji su, moglo bi se reći, takozvana „osobna iskaznica“ svakog poduzeća. Koliko poduzeće ima imovine i koja je njena vrijednost? Kako je raspodijeljena između materijalne i nematerijalne? Koliki je dug poduzeća i iz kojih sve izvora se financira? Kolika je dobit poduzeća i je li poduzeće sposobno podmirivati svoje obveze? Sve su to samo neka od pitanja na koja nam financijski izvještaji daju odgovor, a koja su važna za različite korisnike.

Svrha financijskih izvještaja je prikazati sve relevantne informacije o ključnim značajkama poslovanja nekog poduzeća. Temeljna financijska izvješća moraju pružiti istinit, fer, pouzdan i nepristran pregled imovine, obveza, kapitala, promjena financijskog položaja poduzeća, dobitka ili gubitka. Također, financijski izvještaji prikazuju rezultate uprava i njihovu odgovornost za resurse koji su im povjereni.

Oni su pokazatelj uspješnosti poduzeća i kao takvi podloga za donošenje različitih odluka, kako internih korisnika (menadžera), tako i vanjskih korisnika (investitori, kreditori, dobavljači, kupci...) koji pomoću odgovarajućih tehnika i postupaka analize financijskih izvještaja dolaze do važnih informacija. Preko tih informacija dolaze do odgovora, npr. isplati li se potencijalnim ulagačima kupiti dionice, trebaju li postojeći ulagači prodati dionice, koliko je kreditorima rizično dati kredit poduzetniku, kolika je vjerojatnost naplativosti potraživanja od tog poduzetnika i mnoga druga.

Temeljni financijski izvještaji utvrđeni Zakonom o računovodstvu su: bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku, izvještaj o novčanom tijeku, izvještaj o promjeni glavnice te bilješke uz financijske izvještaje.

Bilješke uz financijske izvještaje sadrže informacije koje dodatno pojašnjavaju vrijednost i prirodu nekih pozicija u prva četiri izvještaja. Trebaju sadržavati sve one informacije koje se ne vide direktno iz temeljnih financijskih izvještaja a neophodne su za njihovo razumijevanje i ocjenu poslovanja.

Kao osnovni problem ovog istraživanja nameće se pitanje koliko su bilješke uz financijske izvještaje relevantne za analizu poslovanja poduzeća, budući da se u svim analizama i ocjenama poslovanja (horizontalna, vertikalna, analiza putem pokazatelja) isprepliću prva četiri izvještaja, pa se ovim radom želi usmjeriti pozornost na bilješke, kao neophodan dodatak razumijevanju temeljnih financijskih izvještaja i uspješnosti njihove analize.

Također će se istaknuti značaj koji financijski izvještaji kao nosioci informacija o financijskom stanju i uspjehu poslovanja imaju u donošenju poslovnih odluka.

1.2. Predmet istraživanja

Financijsko izvještavanje regulirano je zakonskim aktima i računovodstvenim standardima i obavezuje na objavljivanje temeljnih financijskih izvještaja te definira njihov sadržaj. Sastavni dio financijskih izvještaja su i bilješke. Upravo su bilješke predmet istraživanja rada odnosno njihova analiza u odabranim telekomunikacijskim poduzećima u RH kako bi se utvrdila kvaliteta sastavljanja, kao i razlike među poduzećima.

Zakonske odredbe sastavljanja bilješki regulirane su Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja/ Međunarodnim računovodstvenim standardima te Zakonom o računovodstvu i Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja. Navedena regulacija utječe i na kvalitetu financijskih izvještaja, a onda i bilješki.

Analiza bilješki telekomunikacijskih poduzeća odabranih u uzorak temeljena je na dostupnim financijskim izvještajima na internet stranicama FINA-e. Istraživanje će biti provedeno za tri uzastopne godine, čime je omogućena komparacija, ne samo među poduzećima, već za svako poduzeće posebno.

1.3. Istraživačka pitanja

Kako bi predmet istraživanja dobio puni smisao, u radu će se empirijskim istraživanjem odgovoriti na sljedeća postavljena pitanja, proizašla iz problematike istraživanja:

- Kakva je **kvaliteta bilješki** uz financijske izvještaje u pojedinim telekomunikacijskim poduzećima u RH?
- Jesu li bilješke **usklađene sa Zakonom o računovodstvu**, odnosno Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja/ Međunarodnim računovodstvenim standardima?
- Kakva je **dosljednost** u sastavljanju tog izvještaja?
- Što se **najviše objavljuje** u bilješkama uz financijske izvještaje?
- Postoji li **značajna razlika među bilješkama** uz financijske izvještaje odabranih telekomunikacijskih poduzeća?
- Je li neko poduzeće **transparentnije** od ostalih kada su u pitanju bilješke uz financijske izvještaje?

1.4. Ciljevi istraživanja

Na temelju opisanog problema i predmeta istraživanja, te postavljenih istraživačkih pitanja, definiraju se svrha i ciljevi ovog rada. To je, prvenstveno, odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja, te na temelju odgovora donijeti određene zaključke. Ono što će u radu biti posredno obrađeno je definiranje pojma i značenja pojedinog financijskog izvještaja, kako bi se što bolje shvatila važnost razumijevanja i sama važnost bilješki uz financijske izvještaje.

Cilj je analizirati prikupljene teorijske i empirijske podatke telekomunikacijskih poduzeća te utvrditi kvalitetu njihovih bilješki i dosljednost u sastavljanju, te usklađenost sa zakonskim propisima, a zatim komparativnom analizom usporediti bilješke u odabranim poduzećima u toj grani, za razdoblje od 3 godine.

1.5. Metode istraživanja

U svrhu razrade teme te pronalaženja odgovora na postavljena pitanja, provest će se teorijsko i empirijsko istraživanje, pri čemu će se koristiti sljedeće znanstvene metode:

- **Metoda analize-** raščlanjivanje složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove te izučavanje svakog dijela za sebe i u odnosu na druge dijelove.
- **Metoda sinteze-** postupak znanstvenog istraživanja putem spajanja dijelova ili elemenata u cjelinu, sastavljanja jednostavnih misaonih tvorevina u složene i složenih u još složenije.
- **Induktivna metoda-** primjena induktivnog zaključivanja gdje se na temelju analize pojedinih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu.
- **Deduktivna metoda-** zaključivanje od općih sudova ka pojedinačnim ili drugim općim sudovima.
- **Statističke metode-** analiziranje podataka, tako da se pomoću grafikona i pokazatelja otkrivaju njihove karakteristike, zakonitosti i uzročno-posljedične veze među njima u promatranim vremenskim intervalima.
- **Komparativna metoda-** uspoređivanje istih ili srodnih pojava i činjenica te utvrđivanje njihovih sličnosti i razlika i njihov intenzitet.
- **Metoda kompilacije-** postupak preuzimanja tuđih rezultata znanstvenoistraživačkog rada odnosno tuđih opažanja, stavova, zaključaka i spoznaja.
- **Deskriptivna metoda-** proces opisivanja činjenica, procesa i predmeta u prirodi i društvu.

1.6. Doprinos istraživanja

Očekivani doprinos ovog istraživanja jest obogaćivanje dosadašnjeg znanja o financijskim izvještajima, posebno o bilješkama uz financijske izvještaje, te telekomunikacijskom sektoru u RH.

Doprinos se ogleda u rezultatima empirijskog istraživanja o dosljednosti sastavljanja tog financijskog izvještaja, te usporedbi među odabranim konkurentima. Te informacije o bilješkama i njihova komparacija kroz vremenske periode odraz su slike poduzeća, njegovih ciljeva i vrijednosti. To su informacije od velike vrijednosti za brojne zainteresirane pojedince kao što su vlasnici, menadžeri, porezne vlasti, država, investitori, dioničari i ostali. U rezultatima će se odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja, koji mogu biti od koristi ekonomskim analitičarima i donosiocima odluka u ekonomskoj praksi.

1.7. Struktura diplomskog rada

Struktura ovoga rada slijedi prethodno postavljene ciljeve istraživanja te se sastoji od teorijskog i empirijskog dijela, a izložiti će se u ukupno pet cjelina.

Prvi dio, uvodni dio obuhvatit će definiranje problema i predmeta istraživanja kojima će se uvesti u tematiku diplomskog rada i predstaviti problem, te svrhu i ciljeve koji se žele postići istraživanjem. U ovome dijelu postaviti će se i istraživačka pitanja, na koja će se analizom i dati odgovor. Definirati će se i osnovne metode koje će se primjeniti u istraživanju te doprinos i sama struktura rada.

U drugom, teorijskom dijelu, definirat će se temeljne vrste i sadržaj financijskih izvještaja, te ukratko objasniti koji je cilj sastavljanja financijskih izvještaja, tko su obveznici i korisnici izvještaja.

U trećem dijelu rada biti će opširnije pojašnjene bilješke uz financijske izvještaje- što su, čemu služe, računovodstvene politike i ostale informacije koje se objavljuju u bilješkama.

Četvrti, empirijski dio rada, dat će ukratko osnovne podatke o telekomunikacijskom sektoru u Republici Hrvatskoj, njegovom razvoju te stanju i trendovima na tržištu, i poduzećima koja će biti predmet istraživanja, a nakon toga provest će se analiza bilješki uz financijske izvještaje u odabranim poduzećima u telekomunikacijama, te njihova usporedba.

U petom, zaključnom dijelu iznijet će se razmatranja proizašla iz teorijskog i empirijskog dijela rada, a na samom kraju rada nalazi se literatura, sažetak, te popis slika, grafova i tablica.

2. TEMELJNI FINANCIJSKI IZVJEŠTAJI

2.1. Pojam i sastavljanje financijskih izvještaja

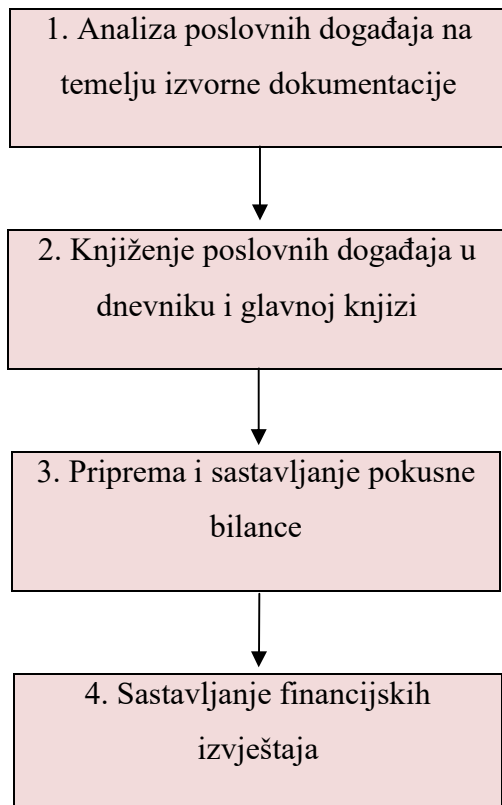
Što su financijski izvještaji poduzeća? Koja je korist i koji je cilj financijskog izvještavanja? Kome oni trebaju odnosno kome su namijenjeni? Na koji način, u kojem obliku trebaju biti sastavljeni?

Sve su to pitanja koja su obrađena i na koja je odgovoreno u mnogim knjigama i člancima u različitoj domaćoj i svjetskoj literaturi. No uvijek ih je zanimljivo iznova proučavati i uvijek se može saznati nešto novo, budući da se svijet oko nas svakodnevno mijenja i napreduje pa su tako i poduzeća izložena promjenama, a time i financijski izvještaji, u cilju poboljšanja kvalitete računovodstvenih informacija koje su neophodne za praćenje poslovnog svijeta.

Financijski izvještaji su, najjednostavnije rečeno, brojčano iskazne **informacije o stanju i uspješnosti poduzeća** u izvještajnom razdoblju, najčešće godini dana. Financijski izvještaji moraju istinito i fer prikazivati financijsku situaciju, uspješnost poslovanja poduzeća te sposobnost poduzeća da ostvaruje pozitivan novčani tok odnosno da stvara novac, a temelje se na računovodstvenom procesiranju prošlih poslovnih događaja. Sastavni dijelovi financijskih izvještaja u uzajamnoj su vezi jer odražavaju različite aspekte istih transakcija ili drugih događaja. Sastavljaju se u formi koja je prepoznatljiva i iskoristiva za korisnike tih računovodstvenih informacija. Okvir, te minimum informacija koje trebaju biti sadržane u financijskih izvještajima dani su Međunarodnim računovodstvenim standardom 1- *Prezentiranje financijskih izvještaja*, a struktura i sadržaj propisani su i *Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja*.

Priprema i sastavljanje financijskih izvještaja predstavlja završnu fazu ukupnog računovodstvenog ciklusa. Financijski su izvještaji tako **cilj računovodstvenog ciklusa** koji se sastoji od nekoliko faza kao što su: analiza poslovnih događaja, izbor konta i knjiženje u dnevniku i glavnoj knjizi, sastavljanje pokusne (probne) bilance i sastavljanje temeljnih i konsolidiranih financijskih izvještaja.¹

¹Gulin, D. (2001.): Financijski izvještaji, u Spajić, F. (Skupina autora), Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu međunarodnih standarda i poreznih propisa. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 623

Slika 1: Računovodstveni ciklus

Izvor: Gulin, D. (2001.): Financijski izvještaji, HZriFD, Zagreb, str. 624

U prvoj fazi se **analiziraju poslovni događaji**. Za knjiženje u poslovnim knjigama poslovni događaji trebaju ispuniti sljedeće uvjete: trebaju nastati, trebaju biti dokumentirani ili u obliku elektroničkog zapisa, trebaju biti iskazani vrijednosno i trebaju utjecati na promjenu računovodstvenih kategorija.

Nakon analize poslovnih događaja i izbora konta slijedi **knjiženje u dnevniku i glavnoj knjizi**. Knjiženja se vrše prema unaprijed sastavljenom kontnom planu kojim se osigurava primjena sustava dvojnog knjigovodstva tako da se knjiženje vrši na najmanje dva korespondirajuća konta. Unos podataka se vrši u poslovne knjige koje se dijele na osnovne (dnevnik i glavna knjiga) i pomoćne knjige koje obuhvaćaju razne analitičke evidencije.

Na kraju obračunskog razdoblja sastavlja se pregled prometa i salda (stanja) svih korištenih konta glavne knjige. Ovaj pregled često se naziva **pokusna ili probna bilanca**.

Na kraju računovodstvenog ciklusa vrše se usklađivanja i ispravke te konačno **sastavljanje financijskih izvještaja** i drugih izvještaja za potrebe menadžmenta.²

² Ibid, str. 625

Sastavljanje financijskih izvještaja temelji se na dvije pretpostavke, koje je nužno zadovoljiti želi li se ostvariti cilj financijskih izvještaja:³

1. **Nastanak događaja-** financijski se izvještaji sastavljaju na temelju računovodstvenog načela nastanka poslovnog događaja što znači da se učinci transakcija i ostalih događaja priznaju kada nastanu (a ne kada se primi ili isplati novac ili njegov ekvivalent), i evidentiraju se u računovodstvenim evidencijama i uključuju u financijske izvještaje razdoblja na koja se odnose. Tako oni informiraju korisnike ne samo o prošlim transakcijama, koje uključuju isplatu i primitak novca, već također i o obvezama koje će se novcem platiti u budućnosti i o imovini za koju će novac biti primljen u budućnosti.
2. **Neograničenost vremena poslovanja-** Financijski se izvještaji uobičajeno sastavljaju uz pretpostavku da subjekt vremenski neograničeno posluje te da će poslovati u doglednoj budućnosti. Stoga se pretpostavlja da subjekt nema ni namjeru niti potrebu likvidirati ili značajno smanjiti razmjer svojih poslova.

Također, financijski izvještaji trebaju udovoljiti **kvalitativnim obilježjima** kao što su razumljivost, važnost, pouzdanost i usporedivost. Kvalitativna obilježja su značajke koje informaciju predočenu u financijskim izvještajima čine upotrebljivom za korisnike:⁴

- **Razumljivost** pretpostavlja da su financijski izvještaji sastavljeni na način koji je razumljiv korisnicima;
- **Važnost** predstavlja korisnost informacija sadržanih u financijskim izvještajima pri donošenju poslovnih odluka. Na važnost informacije utječe njena vrsta i značaj. Značajna je ona informacija čije izostavljanje ili krivo prikazivanje može utjecati na ekonomske odluke korisnika koje su isti donijeli na temelju financijskih izvještaja;
- **Pouzdanost** znači da informacija nema značajne pogreške i pristranosti i u koju se korisnici mogu pouzdati da vjerno prikazuje ono što predstavlja ili bi se moglo razložno očekivati da to predstavlja;
- **Usporedivost** koja podrazumijeva vremensku (usporedivost tijekom razdoblja) i prostornu usporedivost (usporedba s drugim poduzećima).

³ Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, NN 140/06

⁴ Ibid.

2.2. Obveznici sastavljanja financijskih izvještaja

Prema Zakonu o računovodstvu (NN, 78/15), obveznici sastavljanja godišnjih financijskih izvještaja su poduzetnici i to:

- trgovačka društva i trgovci pojedinci određeni propisima koji uređuju trgovačka društva
- poslovne jedinice poduzetnika sa sjedištem u stranoj državi ako prema propisima te države ne postoji obveza vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja financijskih izvještaja
- poslovne jedinice iz strane države koji su obveznici poreza na dobit
- sve pravne i fizičke osobe koje su obveznici poreza na dobit

Poduzetnici se razvrstavaju se na mikro, male, srednje i velike ovisno o pokazateljima utvrđenim na zadnji dan poslovne godine koja prethodi poslovnoj godini za koju se sastavljaju financijski izvještaji. Kriteriji na temelju kojih se poduzetnici razvrstavaju prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1: Kriteriji razvrstavanja poduzetnika

Poduzetnici Kriterij	Mikro	Mali	Srednji	Veliki
Iznos aktive	≤ 2, 6 mil. kn	≤ 30 mil. kn	≤ 150 mil. Kn	> 150 mil. kn
Iznos prihoda	≤ 5, 2 mil. kn	≤ 60 mil. kn	≤ 300 mil. Kn	> 300 mil. kn
Broj radnika	≤ 10	≤ 50	≤ 250	> 250

Izvor: Rad autorice prema podacima ZOR-a, NN 78/15

Mikro, mali i srednji poduzetnici sastavljaju izvještaje prema Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (HSFI), dok veliki poduzetnici primjenjuju pravila uređena Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI). Veliki i srednje veliki poduzetnici dužni su sastavljati sve propisane financijske izvještaje- bilancu, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjeni vlasničke glavnice te bilješke uz financijska izvješća, dok mala poduzeća sastavljaju samo bilancu, račun dobiti i gubitka i bilješke. Poduzetnici koji primjenjuju MSFI, obveznici su i sastavljanja izvještaja o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti, bez obzira na veličinu.

Također, u situacijama kada nastanu određene statusne promjene kao što su spajanje i pripajanje moraju se izraditi **konsolidirani financijski izvještaji** koje provode poduzetnici, pravne osobe koji su matica u odnosu prema podružnicama. Konsolidacija financijskih izvještaja se provodi radi utvrđivanja imovine, obveza, kapitala, prihoda, rashoda i financijskog rezultata svih članova konsolidirane grupe. Financijski izvještaji moraju se izraditi i u situacijama kada dođe do stečaja i likvidacije.

2.3. Vrste financijskih izvještaja

Zakon o računovodstvu (NN, 78/15, čl. 19) definira godišnje financijske izvještaje koje su obveznici dužni sastavljati:

- 1) **izvještaj o financijskom položaju (bilanca)**
- 2) **račun dobiti i gubitka**
- 3) **izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti**
- 4) **izvještaj o novčanim tokovima**
- 5) **izvještaj o promjenama kapitala**
- 6) **bilješke uz financijske izvještaje**

2.3.1. Izvještaj o financijskom položaju (Bilanca)

Kakva je financijska snaga poduzeća? Kakva mu je likvidnost i solventnost? Koliko je poduzeće zaduženo, odnosno, u kojem je omjeru imovina financirana iz vlastitih i tuđih izvora? Kakav je financijski položaj poduzeća u odnosu na druga iz djelatnosti? Kakva je sposobnost poslovnog subjekta da se prilagodi promjenama koje nastaju u njegovom okruženju?

Odgovore na ova pitanja, važne za analizu i razumijevanje poslovanja i financijskog stanja poduzeća, nalazimo u **bilanci** poduzeća.

Bilanca je temeljni financijski izvještaj koji nam daje sustavni pregled imovine, obveza i kapitala na određeni dan. Sastoji se od dva dijela- *aktiva* i *pasiva*, koji sadrže tri prethodno navedena osnovna elementa: *imovinu, obveze i kapital*, na osnovi kojih se utvrđuje financijski položaj poduzeća. To se može prikazati računovodstvenom formulom:

$$\text{AKTIVA}=\text{PASIVA}$$

$$\text{IMOVINA}=\text{OBVEZE}+\text{KAPITAL}$$

Dakle, bilanca je dvostruki prikaz imovine poduzeća, promatrane s dva različita aspekta: jednom se prikazuje što imamo (pojavni oblik), a drugi put odakle nam to što imamo (podrijetlo ili izvor te imovine). To upućuje i na nužnost postojanja vrijednosne jednakosti odnosno **bilančne ravnoteže** između aktive i pasive. U aktivi se prikazuje imovina, a u pasivi izvori te imovine. Obveze prema izvorima imovine dijele se na obveze prema vlasniku i obveze prema ostalim vjerovnicima.⁵

Tri osnovna elementa bilance međusobno su povezana te je za analizu financijskog položaja i predviđanje budućeg poslovanja potrebno razmatrati veze i međudnose koji između njih postoje, pri čemu je osobito važna struktura imovine, obveza i kapitala, te međusobna povezanost i uvjetovanost pojedinih dijelova tih elemenata.

2.3.1.1. Imovina

Imovina predstavlja ekonomske resurse kojima se poduzeće koristi u obavljanju svojih djelatnosti, koji su rezultat prošlih događaja i od kojih se očekuje priljev budućih ekonomskih koristi. Te koristi su potencijalni doprinos, izravno ili neizravno, priljevu novca i novčanih ekvivalenata u poslovni subjekt. Imovina se iskazuje u bilanci kada je vjerojatno da će buduće ekonomske koristi pritijecati u poslovni subjekt te kada imovina ima cijenu ili vrijednost koja se može pouzdano vrednovati.⁶ Imovina može biti upotrijebljena pojedinačno ili u kombinaciji s ostalom imovinom, razmijenjena za drugu imovinu, upotrijebljena za podmirenje obveza ili podijeljena vlasnicima.

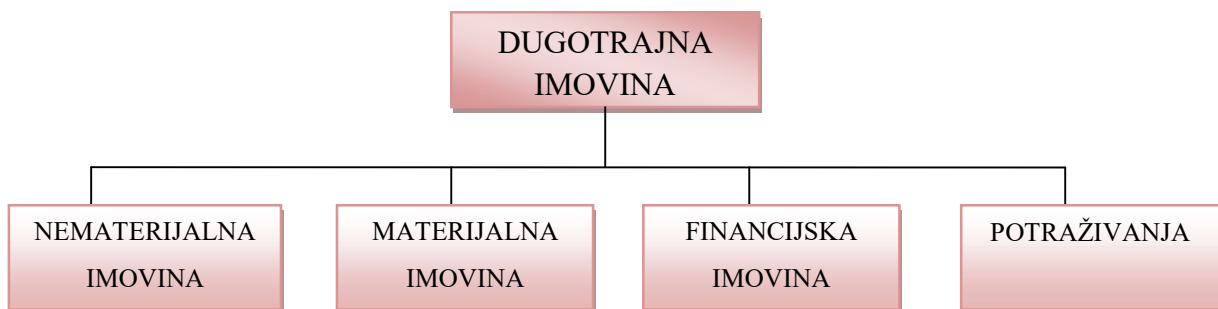
⁵ Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRFID, Zagreb, str. 9

⁶ Tadijančević, S. (2003): Pojam financijskih izvještaja, u Gulin, D., Žager, L. (Skupina autora), Računovodstvo, HZRFID, Zagreb, str. 52

Osnovna podjela imovine odnosi se na njezino vremensko trajanje, pa u tom smislu može biti dugotrajna ili kratkotrajna imovina.

Dugotrajna imovina poduzeća je onaj dio imovine koji se pretvara u novčani oblik u razdoblju duljem od jedne godine, zadržava svoj pojavni oblik tijekom cijelog vijeka uporabe i postupno se troši, odnosno amortizira. Naziva se još stalna ili fiksna, a s obzirom na pojavni oblik može biti:

- *Materijalna imovina*: zemljište, nekretnine, postrojenja i oprema za proizvodnju, alati, transportna sredstva i slično;
- *Nematerijalna imovina*: software, patenti, licence, izdaci za istraživanje i razvoj, goodwill i sl.;
- *Financijska imovina*: vlasnički udjeli, dionice, dani dugoročni zajmovi i depoziti, ulaganja u vrijednosne papire i sl.;
- *Potraživanja*: potraživanja od kupaca s rokom plaćanja dužim od jedne godine i sl.

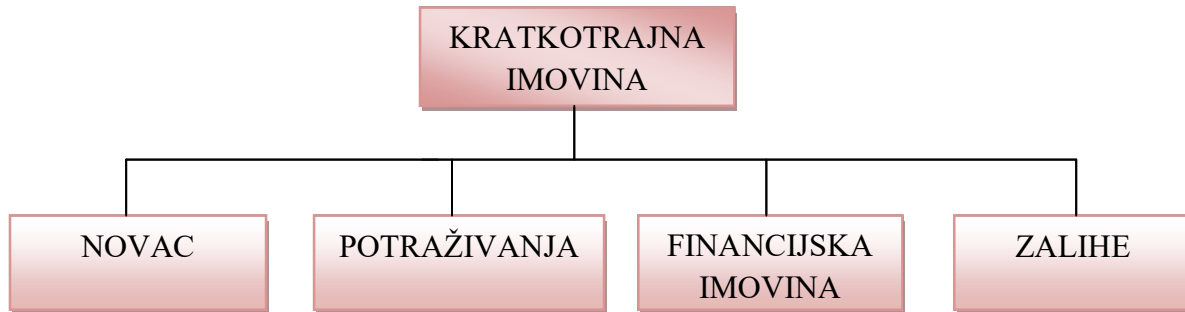
Slika 2: Oblici dugotrajne imovine

Izvor: Rad autorice

Kratkotrajna imovina poduzeća je ona imovina koja se još naziva tekuća ili obrtna, a kod koje se očekuje njeno trošenje unutar jedne godine dana, a čine je:

- *Novac*: novac u blagajni i na računu i visoko likvidni novčani ekvivalenti;
- *Potraživanja*: od kupaca, od zaposlenih, od države i slična potraživanja koja će se naplatiti u razdoblju kraćem od godine dana;
- *Financijska kratkotrajna imovina*: vlasnički udjeli, dionice, dani zajmovi i depoziti, ulaganja u vrijednosne papire i slično, koja će se naplatiti, prodati ili realizirati u razdoblju kraćem od godine dana;

- *Zalihe*: materijala, poluproizvoda, gotovih proizvoda, trgovačke robe i slično, koji se drže radi upotrebe u procesu proizvodnje ili radi prodaje;

Slika 3: Oblici kratkotrajne imovine

Izvor: Rad autorice

Posebnu poziciju imovine, koju nije moguće striktno razvrstati ni u dugotrajnu ni kratkotrajnu, čine *aktivna vremenska razgraničenja* koja predstavljaju prijelazni oblik imovine, a koriste se u slučaju kada su već nastali novčani izdaci za troškove koji se odnose na buduće razdoblje, pa će se u budućem razdoblju priznati kao rashodi u računu dobiti i gubitka, i u slučaju kada za prihode koji se odnose na tekuće razdoblje nije ispostavljena faktura, pa se u budućem razdoblju, kad faktura bude ispostavljena, pretvaraju u potraživanja.

2.3.1.2. Obveze i kapital

Osnovna podjela izvora imovine odnosi se na kriterij vlasništva, pa prema tome izvori financiranja imovine mogu biti tuđi- *obveze*, i vlastiti izvori- *kapital*.

Obveze su onaj izvor financiranja za koji se na temelju prošlih događaja očekuje odljev novčanih sredstava u budućem razdoblju, a ovisno o tome na koji rok su „posuđena“ tuđa sredstva poduzeću, mogu biti dugoročni ili kratkoročni izvor financiranja imovine.

- *Dugoročne obveze* su obveze za koje se očekuje da budu podmirene u roku dužem od godine dana. Najčešće su to financijske obveze kao što su primljeni dugoročni krediti, zatim obveze prema dobavljačima, obveze po vrijednosnim papirima, te odgođene porezne obveze, i razna druga dugoročna rezerviranja za obveze za koje je izvjesno da će nastati, ali trenutno nije poznato kada će nastati i u kojem iznosu.

- *Kratkoročne obveze* su sadašnje obveze koje će se podmiriti u redovitom poslovnom ciklusu ili unutar godine dana, a to su na prvom mjestu obveze prema dobavljačima za kupljena dobra i usluge, zatim obveze za primljene zajmove i kredite sa rokom vraćanja do godine dana, obveze za plaće, poreze i sl. Iznos i struktura tih obveza važan je kriterij u vođenju financijske politike i održavanju tekuće likvidnosti.

Kapital je vlastiti i trajni izvor financiranja imovine, a u užem smislu predstavlja novčanu vrijednost koju vlasnik unosi kod osnivanja poduzeća i taj iznos je upisan u trgovačkom sudu, pa se još naziva *upisani ili temeljni kapital*. Ulaganje vlasnika može biti i najčešće je u novcu, ali može biti i u materijalnom obliku (npr. zgrada, postrojenje, oprema, roba) i u nematerijalnom obliku (npr. patent, koncesija). Podijeljen na broj izdanih dionica predstavlja nominalnu vrijednost jedne dionice. Emitiranjem i prodajom dionica iznad nominalne vrijednosti ostvaruju se *kapitalne rezerve*, pa i one postaju sastavni dio glavnice (kapitala). Visina kapitala izvodi se iz osnovne bilančne formule:

$$\text{KAPITAL} = \text{IMOVINA} - \text{OBVEZE}$$

Do povećanja kapitala dolazi dodatnim ulaganjem od strane vlasnika te ostvarivanjem dobiti tijekom poslovne godine. Do smanjenja kapitala dolazi zbog povlačenja kapitala od strane vlasnika u obliku novca ili druge imovine te ostvarivanjem gubitaka tijekom poslovne godine.

Rezerve koje se formiraju iz dobiti poduzeća, kao što su zakonske i statutarne rezerve, također se smatraju dijelom kapitala, kao i revalorizacijske rezerve koje nastaju ponovnom procjenom fer vrijednosti imovine iznad troška nabave.

Zadržana dobit (ili preneseni gubitak) je iznos koji ostane nakon raspodjele dobiti prethodnih razdoblja, na rezerve iz dobiti i dividende isplaćene vlasnicima. Osnovni sukob između vlasnika i menadžmenta je upravo oko ovog dijela kapitala, a koji proizlaze iz različitih ciljeva, gdje je vlasniku interes dividenda, kao nadoknada za rizik uloženi sredstava, a menadžmentu je interes rast vrijednosti, jer iznos zadržane dobiti povećava vrijednost vlastitih sredstava financiranja za buduće poslovanje.

2.3.2. Račun dobiti i gubitka

Poduzeća najčešće kao cilj postavljaju, i zbog čega su u konačnici i osnovana, *profitabilnost poslovanja*. Je li to ostvareno i u kojoj mjeri, vidi se iz izvještaja koji se naziva **račun dobiti i gubitka**, odnosno izvještaj o uspješnosti poslovanja, a na temelju kojega se onda ocjenjuje uspješnost poslovanja kao sposobnost ostvarivanja postavljenih ciljeva.

Račun dobiti i gubitka prikazuje prihode i rashode te njihovu razliku (dobit ili gubitak) u određenom obračunskom razdoblju. Osnovna razlika ovog izvještaja u odnosu na bilancu je u tome što bilanca pokazuje stanje imovine na određeni dan, dok račun dobiti i gubitka pokazuje je li u određenom vremenskom razdoblju nastalo povećanje ili smanjenje te imovine, što se može pokazati jednadžbom:

$$\text{IMOVINA} = \text{OBVEZE} + \text{KAPITAL} + (\text{PRIHODI} - \text{RASHODI u određenom razdoblju})$$

Osnovni elementi računa dobiti ili gubitka su **prihodi**, **rashodi** te njihova razlika koja predstavlja **dobit** ili **gubitak**. Ako su prihodi u određenom razdoblju veći od rashoda, poduzeće ostvaruje dobit i povećava se kapital i imovina poduzeća. U slučaju gubitka, rashodi su veći od prihoda, a to utječe na smanjenje kapitala, što znači da su članovi društva izgubili dio imovine.

$$\text{PRIHODI} - \text{RASHODI} = \text{REZULTAT POSLOVANJA}$$

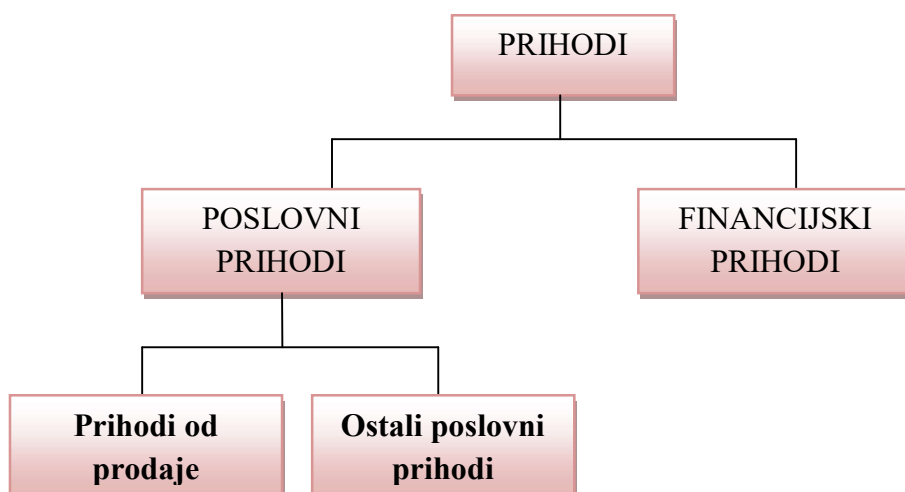
$$\text{PRIHODI} > \text{RASHODI} = \text{DOBIT}$$

$$\text{PRIHODI} < \text{RASHODI} = \text{GUBITAK}$$

Prihodi i rashodi su, za razliku od imovine i obveza, dinamičke kategorije. Najznačajniji dio prihoda i rashoda vezan je uz realizaciju, odnosno prodaju gotovih proizvoda.

2.3.2.1. Prihodi

Prihodi predstavljaju povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja sredstava ili smanjenja obveza, što ima za posljedicu povećanje glavnice, ali ne ono u svezi s uplatama vlasnika. Ovisno o tome po kojoj osnovi nastaju, dijele se na *poslovne* i *financijske*.⁷

Slika 4: Vrste prihoda

Izvor: Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRiFD, Zagreb, str. 112

Poslovni prihodi se ostvaruju iz glavnih poslovnih aktivnosti- prodajom proizvoda, odnosno njihovom realizacijom na tržištu. Oni nastaju i prodajom trgovačke robe ili pružanjem usluga, ovisno o prirodi poslovanja poslovnog subjekta. To su prihodi iz svakodnevnog poslovanja i u strukturi zauzimaju najveći dio.

Ostali poslovni prihodi su oni prihodi koji se ne pojavljuju redovito, pa se stoga ne mogu ni planirati ni predvidjeti. Najčešće se javljaju prilikom prodaje dugotrajne imovine, prodaje sirovina, inventurnih viškova, naplata potraživanja iz proteklih godina, otpisa obveza kao i kod svih drugih izvanrednih oblika povećanja imovine ili smanjenja obveza.⁸

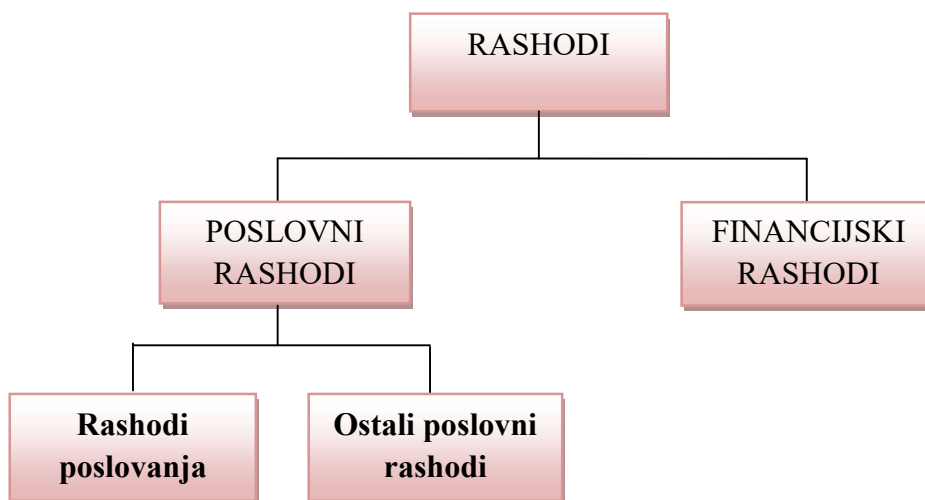
Financijski prihodi rezultat su plasiranja viška raspoloživog novca (dionice, obveznice, kamate, pozitivne tečajne razlike).

⁷ Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRiFD, Zagreb, str. 111

⁸ Ibid.

2.3.2.2. Rashodi

Rashodi predstavljaju smanjenje ekonomskih koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja sredstava, što ima za posljedicu smanjenje glavnice, ali ne one u svezi s raspodjelom glavnice. U vrijednost rashoda uključuje se vrijednost utroška (sirovine, materijali, strojevi, energija, ljudski rad itd.) koji su bili potrebni za stvaranje poslovnih učinka (gotovih proizvoda). Ti poslovni učinci prvotno se evidentiraju kao stavka bilance (zalihe) i tek kada se prodaju, njihova vrijednost postaje rashod razdoblja.⁹ I rashodi se, kao i prihodi dijele na *poslovne* i *financijske*:

Slika 5: Vrste rashoda

Izvor: Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRiFD, Zagreb, str. 114

Poslovni rashodi nastaju kao posljedica obavljanja osnovne djelatnosti poduzeća. Njihova visina i struktura ovisi o vrsti učinaka i obujmu poslovanja te o metodama obračuna troškova. Obuhvaćaju troškove proizvodnje, troškove nabave trgovačke robe, administrativne rashode i ostale rashode vezane nužne za obavljanje poslovnih procesa (plaće, amortizacija, režije i sl.).

Rashodi koji nisu uobičajeni, koji se ne pojavljuju redovno i nisu predvidljivi, klasificiraju se kao **ostali poslovni rashodi**. Najčešće su to rashodi vezani uz nastale štete, kazne, otuđenje dugotrajne imovine i sl., i kao takvi trebaju biti detaljnije obrazloženi u bilješkama uz financijske izvještaje.

Financijski rashodi nastaju prilikom pribavljanja, korištenja i vraćanja financijskih sredstva, a to su najčešće kamate za korištena tuđa sredstva, negativne tečajne razlike i sl.

⁹ Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRiFD, Zagreb, str. 113

2.3.2.3. Priznavanje prihoda i rashoda

Za razumijevanje i analizu uspješnosti poslovanja na temelju prihoda i rashoda potrebno je poštovati temeljne pretpostavke na osnovu kojih se provodi priznavanje prihoda i rashoda. Obračunski sustav u RH počiva na MSFI koji u kontekstu priznavanja i mjerenja prihoda i rashoda posebno ističu primjenu sljedećih načela:¹⁰

- pretpostavka nastanka događaja
- načelo iskazivanja po bruto osnovi
- načelo sučeljavanja prihoda i rashoda
- načelo opreznosti

Za priznavanje prihoda i rashoda u računu dobiti i gubitka važno je **načelo nastanka događaja**, a ne načelo blagajne, što znači da sa priznavanjem prihoda nije povezana i istodobna naplata, a isto tako za određene dobitke koji predstavljaju prihode, uopće neće uslijediti priljev novca. Ni priznavanje rashoda nije vremenski povezano sa plaćanjem nastalog troška, niti će za neki trošak, na primjer amortizaciju, uopće uslijediti isplata novca.

Rashodi se priznaju u računu dobiti i gubitka na **temelju izravnog sučeljavanja između nastalih rashoda i ostvarenih prihoda**. Dakle, prihodima se suprotstavljaju rashodi za koje se smatra da su ostvareni u svezi ostvarivanja prihoda.

Načelo opreznosti zahtjeva da se prihodi priznaju samo kada su sigurni, dok se rashodi priznaju i kada su mogući.

Karakter i računovodstveni tretman prihoda i rashoda određen je i obračunskim sustavom zemlje odnosno važećim računovodstvenim standardima, stoga je potrebno razumijevanje važećeg normativnog okvira (zakona i standarda) kako bi se razumjeli načini i pravila sastavljanja financijskih izvještaja.

Informacija o ostvarenoj dobiti jedna je od najvažnijih informacija, jer je ostvarivanje dobiti ili profita neophodno za preživljavanje poduzeća na neograničeni rok¹¹, no uspješnost poslovanja i cjelokupno „zdravstveno stanje“ poduzeća ne promatra se samo kroz prihode i rashode već u međusobnoj interakciji s ostalim računovodstvenim kategorijama.

¹⁰Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRF, Zagreb, str. 120

¹¹ Belak, V., (2014.): Analiza poslovne uspješnosti, RRF, Zagreb, str 31.

2.3.3. Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku

Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku sastavlja se kao dopuna Računu dobiti i gubitka, a uključuje stavke prihoda i rashoda koje se ne priznaju kao dobitak ili gubitak u RDG-u nego kroz kapital odnosno ostali sveobuhvatni dobitak¹². Te stavke nisu posljedica uobičajenih transakcija, nego nastaju pod nekim drugim okolnostima koje nisu pod utjecajem menadžmenta. Npr. porast cijena odnosno inflacija, naglo povećanje ili pad vrijednosti dionica na burzi, dobitci ili gubitci od revalorizacije dugotrajne imovine, dobitci i gubitci od tečajnih razlika i sl.- dakle *nerealizirana dobit*.

Prema *Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja* (NN, br. 96/15) u ostali sveobuhvatni dobitak prije poreza uključuju se sljedeće stavke:

- Tečajne razlike iz preračuna inozemnog poslovanja
- Promjene revalorizacijskih rezervi dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
- Dobitak ili gubitak s osnove ponovnog vrednovanja financijske imovine raspoložive za prodaju
- Dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite novčanog toka
- Dobitak ili gubitak s osnove učinkovite zaštite neto ulaganja u inozemstvu
- Udio u ostalom sveobuhvatnom dobitku/ gubitku društva povezanih sudjelujućim interesom
- Aktuarski dobitci/ gubitci po planovima definiranih primanja
- Ostale nevlasničke promjene kapitala

Da bi se utvrdio neto ostali sveobuhvatni dobitak ili gubitak razdoblja, navedene stavke se najprije iskazuju pojedinačno u bruto svoti a nakon toga se odvojeno prikazuje porez na dobitak na ukupni ostali sveobuhvatni dobitak razdoblja.¹³

MRS 1- *Prezentiranje financijskih izvještaja* navodi da se ovaj izvještaj može sastavljati kao odvojen izvještaj ili kao dio izvještaja o sveobuhvatnom dobitku koji osim ostalog sveobuhvatnog dobitka uključuje i sastavne dijelove dobiti ili gubitka razdoblja.

¹² Cirkveni Filipović, T. (2017): *Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku*, RRiF, br. 2, str. 118.

¹³ Ibid.

2.3.4. Izvještaj o novčanim tokovima

Izvještaj koji su dužni sastavljati samo srednji i veliki poduzetnici, no zbog korisnih informacija koje on pruža, sastavljaju ga uglavnom svi (mali samo za svoje potrebe a nisu ga dužni objavljivati) je **Izvještaj o novčanim tokovima**. On daje prikaz priljeva i odljeva novca i novčanih ekvivalenata tijekom obračunskog razdoblja te daje informacije o tome na koji način društvo stvara novac i kako ga troši. Osnova je za procjenu likvidnosti i solventnosti društva, odnosno sposobnosti društva da ostvari neto (čisti) novčani tijek. **Čisti novčani tijek** predstavlja razliku između primitaka i izdataka novca i novčanih ekvivalenata u određenom razdoblju. **Novčani primici** su novac i novčani ekvivalenti koji pritiječu u društvo (priljevi), a **novčani izdaci** predstavljaju isplate novca. Pojam **novac** rabi se kao zajednički naziv za sva novčana sredstva koja se nalaze na transakcijskim računima poduzetnika, u blagajni društva te za depozite po viđenju. **Novčani ekvivalenti** su kratkoročna visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo konvertirati u poznate svote novca i koja su podložna značajnom riziku promjene vrijednosti.¹⁴ Izvještaj o novčanim tokovima sastavlja se na temelju podataka o primicima i izdacima novca (temelji se na načelu blagajne), a bilanca i račun dobiti i gubitka sastavljaju se na obračunskoj podlozi s obzirom da su prihodi i rashodi obračunske kategorije nastale prema načelu nastanka događaja. Stoga je čest slučaj da poduzeće nema novca na računu, dok u računu dobiti i gubitka iskazuje dobit, a tu onda uvelike pomaže ovaj Izvještaj koji daje detaljnije informacije gdje je ta disproporcija nastala.

Novčani tok s obzirom na aktivnosti može biti:

- **Novčani tok od poslovnih aktivnosti**- proizlazi iz glavne aktivnosti poduzeća koje stvaraju prihode, a koje nisu investicijske ni financijske, tj. to je proizvodnja i prodaja proizvoda, roba i usluga. Naziva se i operativni novčani tok koji pokazuje sposobnost poduzeća za generiranje novca iz osnovne djelatnosti i je li on dostatan za očuvanje poslovne aktivnosti ili su potrebni vanjski izvori financiranja;
- **Novčani tok od investicijskih aktivnosti**- proizlazi iz aktivnosti stjecanja i otuđivanja dugotrajne imovine: materijalne, nematerijalne, financijske imovine i dugotrajnih potraživanja, a ova informacija je korisna u procjeni resursa na temelju kojih će se stvarati buduće ekonomske koristi, pa se u tom smislu može procijeniti rasprodaje li poduzeće svoju imovinu ili je obnavlja.

¹⁴ Vuk, J. (2017.): Izvještaj o novčanim tokovima za 2016. Godinu, RRiF, br. 2, str. 123

- **Novčani tok od financijskih aktivnosti**- proizlazi iz aktivnosti promjena strukture i sastava kapitala i promjena zaduživanja poduzeća, a koristan je onima koji pribavljaju izvore financiranja u procjeni mogućnosti povrata ulaganja.

Takvom klasifikacijom dobivaju se informacije koje korisnicima mogu poslužiti u ocjeni utjecaja tih aktivnosti na financijski položaj poduzeća i za procjenu budućih novčanih tokova. Na svim razinama aktivnosti promatraju se ukupni primici i ukupni izdaci novca i iskazuje se njihova razlika, koja je umanjena za poreze, te se naziva čisti novčani tok. Iskazivanjem te razlike može se uočiti prima li ili troši poduzeće više novca po nekoj osnovi te kakav je odnos prema planiranim, očekivanim veličinama.¹⁵

Metode po kojima se sastavlja Izvještaj o novčanim tokovima mogu biti:

- **Direktna ili izravna metoda** – koja predstavlja bruto novčane primitke i bruto novčane izdatke posebno za svaku aktivnost: poslovnu, investicijsku i financijsku.
- **Indirektna ili neizravna metoda** – kod koje se vrše usklađivanja dobiti za nenovčane prihode i nenovčane rashode, te promjene u kratkotrajnoj imovini (osim novca) i promjene u kratkoročnim obvezama.

Vanjski i unutarnji korisnici financijskih izvještaja zainteresirani su za informacije iz čega i koliko neko trgovačko društvo ostvaruje novčane primitke te zbog čega i koliki su novčani izdaci pojedinih aktivnosti. **Svrha Izvještaja o novčanom toku**, a to znači koristi koje vanjskim i unutarnjim korisnicima pruža ovaj izvještaj, mogu se sistematizirati na sljedeći način:¹⁶

- a) procjena sposobnosti trgovačkog društva da ostvari budući čisti novčani tok,
- b) da omogući ocjenu sposobnosti trgovačkog društva da ispuni svoje obveze vjerovnicima, isplati dividende te da se ocijene potrebe trgovačkog društva za vanjskim financiranjem,
- c) da se omogući ocjena uzroka zbog kojih se razlikuje neto dobit od čistog novčanog toka te da se omogući povezivanje novčanih primitaka i novčanih izdataka,

¹⁵ Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Skupina autora, Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi, HZRFID, str. 126

¹⁶ Gulin, D. (2001.): Financijski izvještaji, u Skupina autora, Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu međunarodnih standarda i poreznih propisa. HZRFID, str. 642

- d) da se omogući procjena učinaka novčanog toka te raznih nenovčanih investicijskih i financijskih aktivnosti tijekom razdoblja na financijski položaj društva.

2.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala

Izvještaj o promjenama kapitala prikazuje sve promjene komponente kapitala između dva obračunska razdoblja, odnosno promjene između uloženog i zarađenog kapitala te izravne promjene u kapitalu (izvan računa dobiti i gubitka).

Kapital poduzeća sastoji se od uloženog i zarađenog kapitala, a sukladno bilančnoj shemi, raščlanjen je na šest potpozicija, s to su: upisani kapital, premije na emitirane dionice, revalorizacijska rezerva, rezerve (zakonske rezerve, rezerve za vlastite dionice, statutarne rezerve i ostale rezerve), zadržana dobit ili preneseni gubitak, te dobit ili gubitak tekuće godine. U Izvještaju o promjenama kapitala trebaju se detaljnije prikazati promjene koje su se dogodile na bilo kojoj poziciji kapitala.

Promjene koje izravno utječu na vrijednost kapitala su:¹⁷

- revalorizacija dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine
- rezerve fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju
- tekući i odgođeni porezi (dio)
- učinkovita zaštita novčanog toka
- promjene računovodstvenih politika
- ispravak značajnih pogrešaka prethodnog razdoblja
- tečajna razlika s naslova neto ulaganja u inozemno poslovanje i
- ostale promjene kapitala.

Prema MRS-u 1 (t. 106.) u ovom se izvještaju posebno moraju iskazati sljedeće pozicije:

- ukupnu sveobuhvatnu dobit razdoblja, iskazujući odvojeno ukupne iznose raspodjeljive vlasnicima matice i vlasnicima manjinskih udjela
- učinke retroaktivne primjene promjene računovodstvenih politika ili retroaktivnog prepravljanja iznosa priznatih u skladu s MRS-8.

¹⁷ Cirkveni Filipović, T. (2017): Izvještaj o promjenama kapitala, RRiF, br. 2, str. 129

- iznose transakcija s vlasnicima u njihovom svojstvu kao vlasnika, prikazujući odvojeno uplate uloga vlasnika i raspodjele vlasnicima i
- uskladu između knjigovodstvenog iznosa svake komponente kapitala na početku i na kraju razdoblja, uz odvojeno prikazivanje svake promjene.

Također, subjekt je dužan, bilo u izvještaju o promjenama kapitala ili u bilješkama, prezentirati iznos dividende koja je priznata za raspodjelu vlasnicima tijekom razdoblja, kao i pripadajući iznos po dionici.

Izvještaj o zadržanoj dobiti je vrlo kratak ali i vrlo informativan izvještaj. On daje informaciju u kojem odnosu se zarada dijeli na dividende i na zadržanu dobit koja ostaje u poduzeću za daljnje poslovanje. Utvrđivanjem zadržane dobiti upravni odbor vodi politiku dividendi, a uvidom u analitiku promjena i razloga promjena u glavnici, ulagači odnosno vlasnici mogu dobiti kvalitetnije informacije o načinu povećanja ili smanjenja vrijednosti glavnice u usporednim godinama odnosno između dva datuma bilance.

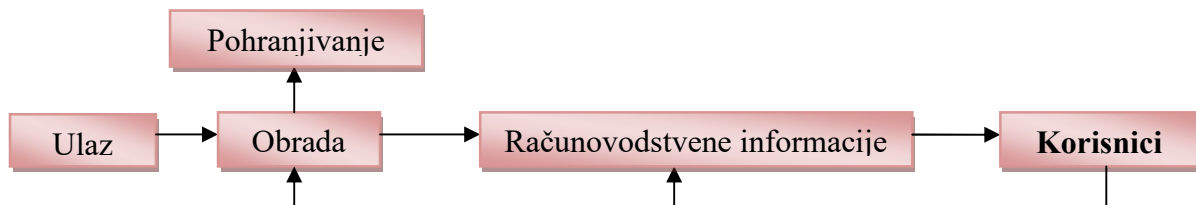
2.4. Cilj sastavljanja i korisnici financijskih izvještaja

Cilj financijskog izvještavanja je **informiranje zainteresiranih korisnika** o financijskom položaju poduzeća te o uspješnosti poslovanja. Informirati korisnike znači prezentirati im sve relevantne i pouzdane računovodstvene informacije u obliku i sadržaju prepoznatljivom i razumljivom osobama kojima su namijenjene.¹⁸

Elementi financijskih izvještaja te priznavanje i mjerenje pozicija financijskih izvještaja moraju biti u funkciji ostvarivanja ciljeva financijskog izvještavanja. Tako npr. bilanca pruža informacije o financijskom položaju, račun dobiti i gubitka informacije o uspješnosti poslovanja, informacije o odstupanjima između neto dobiti i čistog novčanog tijeka nalaze se u izvještaju o novčanom tijeku, a izvještaj o promjenama glavnice daje informacije o politici raspodjele zarada na dio koji se isplaćuje vlasnicima i dio koji ostaje u poduzeću. Međutim, nijedan cilj se ne može ostvariti razmatranjem samo jednog financijskog izvještaja, već je financijske izvještaje potrebno razmatrati kao dijelove jedinstvene cjeline. Tek kada ih promatramo zajedno pružaju kvalitetne podatke i informacije korisnicima, i predstavljaju zaokruženu cjelinu.

¹⁸ Žager K., Žager, L. (1999.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str. 33

Također, podrazumijeva se da su podaci sadržani u financijskim izvještajima objektivni i realni, a to se potvrđuje mišljenjem revizora. Ako se objektivnost i realnost financijskih izvještaja ne utvrdi, onda se ne može ni govoriti o ostvarenju ciljeva financijskog izvještavanja.

Slika 6: Usmjerenost računovodstvenih informacija korisnicima

Izvor: Skupina autora (2008.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, str 116

Računovodstvene informacije kao konačni produkt računovodstvenog procesa, najčešće su predočene u obliku financijskih izvještaja. Kao što se može vidjeti na Slici br. 6, te računovodstvene informacije, odnosno financijski izvještaji usmjereni su korisnicima. Mnogo je onih koji su iz različitih razloga zainteresirani za informacije sadržane u izvještajima. Mogu se podijeliti na **unutarnje i vanjske korisnike**.

UNUTARNJI KORISNICI	VANJSKI KORISNICI
<ul style="list-style-type: none"> • Menadžment • Članovi uprave i nadzornog odbora • Zaposlenici 	<ul style="list-style-type: none"> • Vlasnici udjela i dioničari • Zajmodavci • Dobavljači • Kupci • Konkurencija • Državni organi • Javnost, mediji • Izvještajne financijske agencije • Revizori

Slika 7: Unutarnji i vanjski korisnici financijskih izvještaja

Izvor: Rad autorice

Svaki od navedenih korisnika ima svoje razloge zašto su mu financijski izvještaji potrebni, pa tako npr.:

- **Menadžment-** zainteresiran je za informacije koje mu pomažu kod odluka o poslovanju, provođenju tih odluka, nadzoru nad provođenjem i pomoć u podnošenju računa vlasnicima o poslovanju, osiguranje praćenja i kontrole izvršenja postavljenih ciljeva i poduzimanje korektivnih aktivnosti ako se poslovanje ne odvija u skladu s postavljenim ciljevima;
- **Zaposlenici-** zainteresirani su za informacije o profitabilnosti i stabilnosti na temelju čega procjenjuju sposobnost subjekta da osigura plaće, mirovinska prava, sposobnost zapošljavanja i sl.;
- **Vlasnici udjela i dioničari-** zainteresirani za informacije koje im pomažu odrediti hoće li vratiti uloženi iznos u budućnosti iz dividendi ili udjela ili kamata i sl., te bi li trebali kupiti, držati ili prodati dionice;
- **Zajmodavci-** zainteresirani su za informacije koje će im pomoći kod odobravanja kredita, te procjene hoće li njihovi zajmovi i kamate biti plaćeni po dospelosti;
- **Dobavljači-** zainteresirani su za informacije koje im omogućuju odrediti hoće li iznosi koji im se duguju biti plaćeni na vrijeme;
- **Kupci-** zainteresirani za informacije o nastavku poslovanja subjekta, posebice kad imaju dugoročne poslovne odnose ili su ovisni o tom subjektu;
- **Konkurencija-** zainteresirani za informacije kojima procjenjuju snage i slabosti poduzeća, te vrše uspoređivanje svog konkurentskog položaja;
- **Državni organi-** zainteresirani za informacije koje im omogućavaju odlučivanje o racionalnoj alokaciji resursa, uspješnosti njihova korištenja, obračunu i uplati proračunskih prihoda (poreza, carina, doprinosa i dr.) te profitabilnosti poslovanja subjekata čiji su vlasnici;
- **Revizori-** daju mišljenje o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja gdje se izražava razumno uvjerenje svim korisnicima da u financijskim izvještajima nema značajnih pogrešaka. Tako korisnici na temelju revidiranih financijskih izvještaja mogu donositi odgovarajuće poslovne odnosno ekonomske odluke.¹⁹

¹⁹ Prema: Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, NN 140/06

3. BILJEŠKE UZ FINACIJSKE IZVJEŠTAJE

3.1. Pojam i važnost sastavljanja bilješki uz financijske izvještaje

Prilikom analize financijskih izvještaja nekog poduzeća, u razmatranje se uglavnom uzimaju četiri temeljna financijska izvještaja- bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o zadržanoj dobiti i izvještaj o novčanom toku. Ti izvještaji su brojčani, stoga je i jasno kada se želi izračunati neki pokazatelj, da se uzimaju podaci iz tih izvještaja. Međutim, kako bi se dobila cjelovita slika o poslovanju i uspješnosti poduzeća, te na temelju toga donosile optimalne poslovne odluke, važno je pogledati i analizirati i dodatne informacije koje su sadržane u **bilješkama uz financijske izvještaje**.

Bilješke uz financijske izvještaje su financijski izvještaj koji je komplementaran sa prva četiri izvještaja jer sadrži informacije koje **dodatno pojašnjavaju vrijednost, prirodu i obilježja nekih pozicija** u tim izvještajima i olakšavaju njihovo razumijevanje. Dakle, sadrže sve one informacije koje se ne vide direktno iz temeljnih izvještaja, a nužne su za njihovo razumijevanje i ocjenu poslovanja; iz čega proizlazi njihov značaj i važnost sastavljanja, kao dodatnog izvora informacija pri stvaranju istinite, fer, pouzdane i nepristrane slike imovine, financija i rezultata poslovanja, a koje su potrebne vanjskim i unutarnjim korisnicima.

Bilješke, kao i ostali financijski izvještaji moraju biti sastavljene prema načelu urednog knjigovodstva odnosno izvješćivanja. Od načela urednog knjigovodstva za bilješke su od posebne važnosti:²⁰

- **Načelo potpunosti** koje znači da bilješke moraju sadržavati sve zakonski propisane podatke i objašnjenja kako zbog vanjskih tako i unutarnjih korisnika računovodstvenih informacija,
- **Načelo istinitosti** koje podrazumijeva mogućnost dokazivanja onog što predstavljaju financijski izvještaji. To se ispunjava kad su bilješke pregledane i prihvaćene od ovlaštene osobe- revizora, i odgovaraju stvarnoj slici na dan bilance,
- **Načelo jasnoće i preglednosti** koje zahtjeva razumljivo i jasno iskazivanje pozicija financijskih izvještaja, zbog korisnika računovodstvenih informacija.

²⁰ Ramljak, B. (2009): Upotrebljivost bilješki uz financijske izvještaje, Računovodstveno- financijske informacije, 54 (3) , str. 30

Prema MRS 1- Presentiranje financijskih izvještaja, bilješke trebaju:²¹

- pružiti informacije o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja i određenim računovodstvenim politikama,
- objaviti informacije prema zahtjevima MSFI-a koje nisu prezentirane u bilanci, izvještaju o dobiti, izvještaju o promjenama glavnice ili izvještaju o novčanom tijeku, i
- pružiti dodatne informacije koje nisu prezentirane u bilanci, izvještaju o dobiti, izvještaju o promjenama glavnice ili izvještaju o novčanom tijeku, ali su važne za razumijevanje bilo kojeg od njih.

3.2. Okvir za sastavljanje bilješki u RH

Zakonom o Računovodstvu (NN 78/2015) dan je okvir za sastavljanje financijskih izvještaja, pa tako i bilješki uz financijske izvještaje. Zakonom je definirano da se proces financijskog izvještavanja u RH regulira primjenom Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI), odnosno Međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS), obveznici primjene kojih su veliki poduzetnici, te Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (HSFI), prema kojima izvještaje sastavljaju srednji, mali i mikro poduzetnici. Svi poduzetnici, obveznici primjene ZOR-a, sastavljaju bilješke uz financijske izvještaje.

Okvir kojim se utvrđuju načela i daju smjernice za postupak sastavljanja i prezentiranja temeljnih financijskih izvještaja sadržani su u Standardima financijskog izvještavanja, a pritom odredbe pojedinih standarda definiraju **obvezna objavljivanja**, čiji su dijelovi sadržani u bilješkama.

Zahtjevi glede sadržaja bilješki nisu do kraja jedinstveni budući se u Hrvatskoj koriste sustav temeljen na MSFI i sustav temeljen na HSFI. Prilikom izrade HSFI vodilo se računa o IV. Direktivi EU, pa su kod korisnika koji primjenjuju HSFI, bilješke dijelom prilagođene zahtjevima IV. Direktive EU kao i uvjetima i zahtjevima navedenim u HSFI. Poduzetnici koji primjenjuju MSFI nisu obvezni poštivati IV. Direktivu, a to znači i zahtjeve glede bilješki.²²

²¹ Narodne novine: Međunarodni računovodstveni standardi, br. 136/09

²²Ramljak, B. (2009): Upotrebljivost bilješki uz financijske izvještaje, Računovodstveno- financijske informacije, 54 (3) , str. 26

3.3. Sadržaj bilješki uz financijske izvještaje

Sadržaj, struktura i forma bilješki nisu propisani Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, kao što je propisano za temeljne izvještaje, te nije jednoznačno određeno kako one trebaju izgledati, no zahtjevi pojedinih standarda (svaki Standard sadrži točku „Objavljivanje“) usmjeravaju na to što u bilješkama treba biti objavljeno.

Sadržaj bilješki uz financijske izvještaje okvirno je određen Međunarodnim računovodstvenim standardom 1- Prezentiranje financijskih izvještaja, i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja 1- Financijski izvještaji.

Prema MRS-u 1 „Bilješke sadrže informacije kao dopunu onima koje su prezentirane u bilanci, izvještaju o dobiti, izvještaju o promjeni glavnice i izvještaju o novčanom tijeku. Bilješke daju tekstualne opise ili podbrojeve stavki objavljenih u tim izvještajima i informacije o stavkama koje ne ispunjavaju uvjete za priznavanje u tim izvještajima“.

Također, u istom Standardu, u točki 105., naveden je redoslijed po kojem se obično prezentiraju bilješke, koji pomaže korisnicima u razumijevanju financijskih izvještaja i uspoređivanju njih s financijskim izvještajima drugih subjekata:²³

- izjava o sukladnosti s MSFI-ima
- sažetak primijenjenih važnih računovodstvenih politika
- informacije koje potkrepljuju stavke prikazane u samoj bilanci, izvještaju o dobiti, izvještaju o promjenama glavnice i izvještaju o novčanom tijeku, po redoslijedu prema kojemu su ti izvještaji i stavke prikazani
- druga objavljivanja, uključujući nepredviđene obveze i nepriznate ugovoreno preuzete obveze, te nefinancijska objavljivanja, npr. ciljevi i politike upravljanja financijskim rizikom subjekta.

Sadržaj bilješki onih koji sastavljaju prema MSFI/MRS je opsežniji i detaljniji u odnosu prema sadržaju bilješki u primjeni HSFI, što je logično obzirom na obuhvat i strukturu MSFI/MRS u odnosu na HSFI.

²³ Narodne novine: Međunarodni računovodstveni standardi, br. 136/09

Za poduzetnike obveznike primjene HSFI, sadržaj bilješki propisan je u 18 točaka, a prvih 9 zahtjeva se od malih poduzetnika. Prema HSFI 1- Financijski izvještaji, točka 1.38, poduzetnik treba objaviti:²⁴

- **Naziv, adresu** poduzetnika, **pravni oblik** poduzetnika, državu osnivanja (ako nije objavljeno drugdje),
- **Opis vrste poslovanja** poduzetnika i glavne aktivnosti,
- Informaciju o **osnovi za sastavljanje** financijskih izvještaja,
- Sažetak značajnih **računovodstvenih politika**,
- **Informacije prema zahtjevima HSFI** koje nisu predočene u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o promjeni kapitala i izvještaju o novčanom toku,
- Broj i nominalnu vrijednost, ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvenu **vrijednost dionica**,
- Ako postoji više klasa dionica, broj i nominalna vrijednost ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvenu vrijednost dionica **svake klase dionica**,
- Postojanje svih potvrda o **sudjelujućim interesima**, konvertibilnim zadužnicama ili sličnim vrijednosnim papirima, zajedno s podacima o njihovom broju i pravima koja se po njima priznaju,
- **Iznos predujmova i kredita** odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, zajedno s podacima o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima, te obvezama preuzetim u njihovo ime po osnovi bilo kakvih garancija prikazan u ukupnom iznosu za svaku kategoriju,
- **Iznos dividendi**,
- **Osnovu mjerenja i procjene** stavaka financijskih izvještaja,
- **Iznos kumulativnih povlaštenih dividendi** koji nije priznat,
- Iznos obveza poduzetnika koji dospijevaju na plaćanje nakon više od pet godina, kao i ukupna **zaduženja poduzetnika** pokrivena vrijednosnim jamstvima poduzetnika zajedno s vrstom i oblikom jamstva. Ova informacija se obvezno objavljuje odvojeno za svaku stavku obveza,
- Pregled **nedovršenih sudskih sporova**,

²⁴ Narodne novine: Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, br. 86/15

- Za stavke uključene u financijski izvještaj koje jesu ili su izvorno bile izražene u stranoj valuti poduzetnik objavljuje **temelj konverzije u izvještajnoj valuti**,
- Iznos **naknade članovima** administrativnih upravnih i nadzornih tijela,
- Informacije o ključnim pretpostavkama u vezi s budućnošću poslovanja te **procjenu neizvjesnosti** na datum bilance koje stvaraju veliki rizik,
- Sve ono što je zahtijevano ostalim primijenjenim Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja

Srednji i veliki poduzetnici, obveznici primjene MSFI, osim prethodno navedenih bilješki, objavljuju još i:

- **Broj autoriziranih dionica** odnosno udjela u društvu, odnosno koje su od njih plaćene u cijelosti, a koje nisu
- Informacija o **usklađenosti broja dionica** odnosno udjela na početku i na kraju razdoblja
- **Dionice i udjeli rezervirani** za izdavanje u vezi s opcijama i ugovorima o prodaji
- **Opis i svrhu** svakog oblika **pričuve** u glavnici
- **Svota naknade koja se isplaćuje samostalnom revizoru ili revizorskom društvu** za zakonski propisanu reviziju godišnjih financijskih izvještaja
- Ukupan iznos naknada za **usluge poreznog savjetovanja**
- Ukupan iznos **izdataka za istraživanje i razvoj** koji su osnova za dodjelu državne potpore
- Ukupan **iznos rashoda od kamata** koje se prema Zakonu o porezu na dobit ne smatraju porezno priznatim rashodom
- Ukupan **iznos temeljnog kapitala** povećanog u postupku predstečajne nagodbe, kao i ukupan **iznos rezervi** povećanih ili smanjenih u postupku predstečajne nagodbe.

Pri sastavljanju bilješki treba voditi računa da one budu sastavljene u skladu sa Standardima te da preciziraju metode vrednovanja pojedinih značajnih stavaka i elemenata financijskih izvještaja. Bilješke trebaju biti prezentirane na način koji zahtjeva sustavan pregled, i to tako da se uz svaku značajniju stavku iz ostalih financijskih izvještaja naznači oznaka bilješke pod kojom se daju detaljnija objašnjenja.

Na primjer, uz stavku „dugoročne obveze prema kreditnim institucijama“ u pasivi bilance, u bilješkama se daje struktura svih kredita s pripadajućim parametrima (nominalni iznosi pojedinog kredita, naziv kreditora, rok korištenja, razdoblje povrata, kamatna stopa, dospjeće anuiteta, način jamstva povrata i sl. Ili, uz imovinsku stavku „postrojenja i opreme“ valja naznačiti politiku vrednovanja (nabavna vrijednost, revalorizirana vrijednost, možebitna kapitalizacija financijskih rashoda...), politiku amortizacije (metodu i stopu otpisa), možebitno vrijednosno usklađenje i sl. Ili, uz stavku „Zalihe“ trebalo bi dati detaljniju strukturu (po vrstama zaliha, prema lokaciji), elemente kalkulacije trgovačke robe, politiku vrednovanja, podatak o možebitnom vrijednosnom usklađenju, starosnoj strukturi, primijenjenoj metodi iskazivanja troškova uporabe (FIFO, metoda prosječne ponderirane nabavne cijene ili metoda specifične identifikacije) i sl.²⁵

Što se tiče poslovnih spajanja, u bilješkama valja, između ostalog objaviti prirodu poslovnog spajanja: stjecanje ili udruživanje interesa, imena i opis spajajućih poslovnih subjekata, usvojene računovodstvene metode spajanja, datum spajanja, postotak stečenih glasačkih prava, iznos goodwilla i predviđeni postupak s goodwillom i slično.²⁶

Dakle, bilješki uz financijske izvještaje pojedinih stavki iz temeljnih izvještaja ima jako puno. Ovo su samo neki od primjera što sve u bilješkama može biti objavljeno uz pojedine stavke. Iz navedenog se vidi koliko se u bilješkama daje dodatnih informacija koje nisu sadržane u ostalim izvještajima, a koje su itekako zanimljive i relevantne za odlučivanje, stoga im pri analizi treba posvetiti posebnu pažnju. Time korisnici računovodstva dobivaju detaljnije i dopunjujuće podatke i računovodstvene informacije u svezi s financijskom snagom poslovnog subjekta, uspješnosti poslovanja, priljevom i odljevom novca i novčanih ekvivalenata i promjenama glavnice.

O kreativnim sposobnostima menadžera računovodstva, te o zahtjevima menadžmenta ovisi kako će bilješke uz financijske izvještaje izgledati budući da nema jedinstvenih bilješki, već svako poduzeće sastavlja svoje. Ovisno o primijenjenim računovodstvenim politikama poduzeća, o kojima je riječ u idućoj točki, a s tim u svezi i o veličini poduzeća, vrsti djelatnosti, broju transakcija i sl., u praksi se može susresti različit oblik, sadržaj i opseg bilješki.

²⁵ Parać, B. (2013.): Poduzetničko računovodstvo i financijsko izvještavanje, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić", Zapešić, str. 271

²⁶ Tadijančević, S. (2003): Računovodstvene politike i bilješke uz financijske izvještaje u Spremić, I., Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 106.

3.4. Povezanost računovodstvenih politika i bilješki uz financijske izvještaje

Objavlivanje računovodstvenih politika sastavni je, i jedan od najbitnijih dijelova bilješki. Prema MRS 8- *Računovodstvene politike, promjene u računovodstvenim procjenama i pogreške*, **računovodstvene politike** su posebna načela, osnove, dogovori, pravila i praksa koje primjenjuje subjekt pri sastavljanju i prezentiranju financijskih izvještaja.

Svaki poslovni subjekt, odnosno menadžment zajedno sa računovođama tog subjekta, prije sastavljanja financijskih izvještaja, donosi tj. odabire računovodstvene politike, koje će na najbolji mogući način prikazati njegov financijski položaj i uspješnost poslovanja. Dakle, računovodstvene politike su jedinstvene za svakog poduzetnika.

Upravo iz razloga što se Standardima financijskog izvještavanja ostavlja prostora za primjenu različitih računovodstvenih politika pri sastavljanju i prezentiranju financijskih izvještaja, nužno je, radi pravilnog razumijevanja financijskih izvještaja, objaviti dodatna obrazloženja kojima se pojašnjavaju primijenjene računovodstvene politike i učinci tih politika. Objavlivanje i obrazloženje **računovodstvenih politika** daje se u **bilješkama uz financijske izvještaje**, pri čemu najčešće prva bilješka obrađuje primijenjene računovodstvene politike.

Potreba za objavljivanjem računovodstvenih politika proizlazi iz potreba unutarnjih i vanjskih korisnika informacija. Budući da primjena različitih računovodstvenih politika putem primjene različitih metoda procjene imovine, obveza, prihoda i rashoda izravno utječe na visinu pojedinih pozicija u bilanci i računu dobiti i gubitka, a time i izravno utječe na visinu dobiti ili gubitka, korisnici financijskih izvještaja dolaze do kvalitetnih, realnih i pouzdanih podataka.²⁷

U dijelu bilješki uz financijske izvještaje koji se odnosi na računovodstvene politike treba objaviti:²⁸

- osnovu (ili osnove) mjerenja korištenu(e) u sastavljanju financijskih izvještaja (primjerice povijesni trošak, tekući trošak, neto utrživa vrijednost, fer vrijednost ili nadoknativ iznos)
- druge primijenjene računovodstvene politike koje su važne za razumijevanje financijskih izvještaja.

²⁷Tadijančević, S. (2003): Računovodstvene politike i bilješke uz financijske izvještaje u Spremić, I., Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 103

²⁸ Narodne novine: Međunarodni računovodstveni standardi, br. 136/2009

Računovodstvene politike koje trgovačko društvo može razmotriti u prezentiranju, a koje proizlaze iz primjene MRS/MSFI, obuhvaćaju, npr.:²⁹

- priznavanje i amortizaciju materijalne i nematerijalne imovine
- troškove istraživanja i razvoja
- ulaganja u nekretnine
- financijske instrumente i ulaganja
- najmove
- priznavanje zaliha
- kapitalizaciju troškova posudbe i drugih izdataka
- ugovore o izgradnji
- priznavanje prihoda
- priznavanje poreza i odgođeni porezi
- rezerviranja
- vrijednosna usklađivanja
- troškove mirovina
- prevođenje inozemnih valuta i zaštita
- određivanje poslovnih i zemljopisnih segmenata i osnova za raspored troškova po segmentima
- određivanje novca i novčanih ekvivalenata
- računovodstvo inflacije
- državne potpore
- načela konsolidacije, podružnice i povezana poduzeća
- poslovna spajanja
- zajedničke poduhvate

Svako od navedenih područja uz primijenjenu računovodstvenu politiku može imati značajan utjecaj na iskaz elemenata financijskih izvještaja- visinu imovine, obveza i glavnice, te prihoda i rashoda, a time i na poslovni rezultat u pojedinim obračunskim razdobljima. Što je više dopuštenih mogućnosti na pojedinom području, mogući su i veći i značajniji utjecaji i na kvalitetu financijskih izvještaja.

²⁹ Vašiček, V. (2010): Računovodstvene politike i bilješke uz financijske izvještaje u Gulin, D., Žager, L., Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 104

Koliki će taj utjecaj biti, također ovisi i o slijedećim čimbenicima:³⁰

- udjelu određene pozicije u ukupnoj strukturi imovine, kapital, obveza, prihoda ili rashoda,
- osnovnim obilježjima izabrane metode (promatrane u odnosu s neizabranim metodama),
- promatranom (obuhvaćenom) vremenskom razdoblju.

Računovodstvena pretpostavka „dosljednosti“ primjenjuje se i na računovodstvene politike, što znači da je potrebno jednom usvojene računovodstvene politike dosljedno primjenjivati na sve slične transakcije i događaje iz razdoblja u razdoblje zbog kontinuiteta i usporedivosti financijskih izvještaja.

Promjena računovodstvenih politika moguća je samo ako:³¹

- a) je promjena zahtijevana Standardom ili tumačenjem Standarda; ili
- b) promjena rezultira financijskim izvještajima koji pružaju pouzdanije i važnije informacije o učincima transakcija, drugih događaja ili uvjeta na financijski položaj, financijsku uspješnost ili novčane tokove poslovnog subjekta

Subjekt je u tom slučaju obavezan objaviti razloge i učinke promjena, zbog izravnog utjecaja primjenjivane računovodstvene politike na iskazane elemente financijskog poslovanja.

Također, MRS-om 8 zahtijeva se „retroaktivno usklađivanje za učinke promjena računovodstvenih politika, u mjeri u kojoj je to izvedivo, osim ako prijelazne odredbe nekog MSFI-ja ne nalažu drukčije“. To znači da treba odrediti učinke mijenjanja računovodstvene politike određenog razdoblja na usporedne informacije jednog ili više prethodnih razdoblja te provesti odgovarajuće usklađivanje početnog stanja tog razdoblja za svaku komponentu glavnice na koju to ima učinak.

³⁰ Ramljak, B. (2009): Upotrebljivost bilješki uz financijske izvještaje, Računovodstveno- financijske informacije, 54(3), str. 29

³¹ MRS 8- Računovodstvene politike, promjene u računovodstvenim procjenama i pogreške, NN br. 136/09

4. ANALIZA I KOMPARACIJA BILJEŠKI UZ FINANCIJSKE IZVJEŠTAJE U TELEKOMUNIKACIJAMA U RH

4.1. Telekomunikacije u RH

Tržište telekomunikacijskih usluga važan je segment razvoja svake zemlje. Ta se činjenica najbolje ogleda u tome što smo svakim danom svjedoci sve veće povezanosti svijeta i informatizacije društva. A to nam omogućuje upravo telekomunikacijski sektor.

Razvoj telekomunikacijskih usluga ima za posljedicu veću dostupnost i prijenos informacija što pozitivno utječe na obrazovanje, i reducira troškove poslovanja poduzeća, te zahvaljujući telekomunikacijskoj povezanosti svijet postaje „globalno selo“ gdje su različiti proizvodi dostupniji nego ikad prije čime se općenito pospješuje rast konkurentnosti unutar različitih tržišta. Također, otvaraju se potpuno nove mogućnosti obavljanja postojećih privrednih djelatnosti.

Područje telekomunikacijskih usluga uređeno je **Zakonom o elektroničkim komunikacijama**, kojim se uređuje pružanje elektroničkih komunikacijskih usluga, gradnja, postavljanje, održavanje i korištenje elektroničke komunikacijske infrastrukture, uvjeti tržišnog natjecanja te prava i obveze sudionika na tržištu, zaštita prava korisnika usluga te obavljanje inspekcijskog nadzora i kontrole u elektroničkim komunikacijama.

U Republici Hrvatskoj, nadležno regulatorno tijelo za provođenje Zakona o elektroničkim komunikacijama je **Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti (HAKOM)** koju je osnovala Republika Hrvatska. Nadležnost Agencije propisana je člankom 12. Zakona o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08).

Temeljne zadaće Agencije su:

- Potiče pristup tržištu novim davateljima usluga
- Onemogućava zlouporabu nadmoćnog položaja na telekomunikacijskom tržištu
- Štiti i skrbi o interesima korisnika telekomunikacijskih usluga
- Osigurava visoku razinu zaštite korisnika telekomunikacijskih usluga
- Osigurava poštovanje načela otvorenog pristupa telekomunikacijskim mrežama i infrastrukturi

- Prikuplja i objavljuje podatke s tržišta elektroničkih komunikacija kako bi bio u mogućnosti pratiti trendove razvoja tržišta,

4.1.1. Liberalizacija tržišta telekomunikacija u RH

Telekomunikacijska industrija gotovo je cijelo stoljeće smatrana prirodnim monopolom iz nekoliko razloga:³²

- Vjerovalo se da na tržištu postoji mjesto samo za jednog telekomunikacijskog operatora zbog nemogućnosti “dupliciranja” mrežne infrastrukture telekomunikacijskog sustava putem koje se ostvaruje komunikacija među korisnicima usluga;
- Monopoli su smatrani javnim servisima koji su garantirali uslugu svima (vrlo male kakvoće, ali na cjelokupnom teritoriju države) i
- Zbog važnosti tzv. mrežnih industrija (plin, struja, voda, telekomunikacije) države su smatrale da ih je bitno konsolidirati u sklopu jedne tvrtke zbog strategijskih (kontroliranje infrastrukture u slučaju rata) i ekonomskih razloga (industrije su zapošljavale veliki broj radnika i imale veliki udio u BDP-u).

Tehnološka revolucija, kroz računala i digitalnu tehnologiju u 80-im i 90-im godinama 20. stoljeća radikalno je promijenila telekomunikacijski sektor, stvarajući prilike za ulazak novih operatora (konkurenata) na tržište jer su vlade shvatile da monopol ograničava razvoj novih tržišta i usluga.

Ovakva promjena nije bila laka za nikog od igrača. Za operatere koji su držali monopol to je značilo rekonstruiranje poslovanja i gubitak tržišta, a za alternativne operatere borbu za pristup postojećim telekomunikacijskim resursima i infrastrukturi te, najbitnije, korisnicima.

U Republici Hrvatskoj, uklanjanjem administrativnih prepreka za ulazak na hrvatsko telekomunikacijsko tržište, 2005. godine došlo je do liberalizacije tržišta.

³² Mastelić, B., Grubišić, D.(2013): Povezanost liberalizacije nepokretnog telekomunikacijskog tržišta, konkurentnosti operatora i kvalitete usluge [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/166276>

Što donosi liberalizirano tržište? Pružatelji usluga imaju mogućnost pojave na tržištu i na njemu nuditi svoje usluge, a potrošači pravo izbora. Liberalizacija usluga u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži dovela je do povećane konkurencije, odnosno, do značajnog povećanja broja operatora. Pojavom konkurencije i uvođenjem naprednijih i jeftinijih tehnoloških dostignuća, povećava se kvaliteta pruženih telekomunikacijskih usluga te snižava cijena za iste ili slične usluge. Tijekom drugog tromjesečja 2005. godine s komercijalnim radom započinju prvi alternativni operatori nepokretne elektroničke komunikacijske mreže, a u rujnu 2006. godine započinje proces izdvajanja lokalnih petlji čime se alternativnim operatorima omogućuje izravan pristup do krajnjih korisnika.

Na liberaliziranom tržištu svako tko zadovolji tehničke uvjete, može se pojaviti na tržištu, a svi su obavezni poštivati propisana pravila. No, liberalizirano tržište ne nastaje odjednom, ukidanjem monopola, već se gradi u dugom periodu vremena, uz jaku podršku najodgovornijih društvenih činitelja. Čak i kad postoji javna, neprestana, nedvosmislena i glasna podrška izgradnji tržišta, rezultati ni u najrazvijenijim zemljama nisu uvijek zadovoljavajući.³³

Na tržištu telekomunikacija, nakon liberalizacije, često se javlja problem vladajućeg položaja koji uživa dotadašnji monopolist. Vladajući položaj definiran je, prema Europskom sudu pravde, kao položaj ekonomske snage koji uživa poduzeće, a što mu omogućuje da unazađuje ili zadržava razvoj efektivne konkurencije na relevantnom tržištu, dozvoljavajući mu da se ponaša nezavisno o svojim konkurentima i potrošačima. Vladajućim položajem se smatra ona situacija u kojoj dotično poduzeće uživa tržišni udio veći od 40%, međutim, važno je spomenuti kako na realnu tržišnu situaciju utječu i brojni drugi čimbenici poput snage potrošača, fleksibilnosti tržišta ali i jačine preostalih sudionika.

Na dinamiku procesa tržišnog natjecanja utječe i otvorena mogućnost ulaska na tržište novih poduzetnika i izlaska poduzetnika s tržišta, pa postojanje vladajućeg položaja na tržištu ovisi i o visini prepreka ulaska na tržište. Prepreke ulasku na tržište mogu biti, primjerice, prednosti koje nastaju diferenciranjem proizvoda, apsolutne prednosti u troškovima, potreba visokih ulaganja i visoki poslovni rizici obavljanja neke djelatnosti, djelovanje ekonomije razmjera i pravni propisi.³⁴

³³ Delač, Z.: Deregulacija TK tržišta u Hrvatskoj. [Internet], raspoloživo na: <http://www.dictus.hr/strucni-clanci/Deregulacija.pdf> [08.03.2017.]

³⁴ Čičin-Šain, D., Krajnović, A., Predovan, M. (2011.): Oligopol na tržištu telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj, *Oeconomica Jadertina*, br. 1/2011, str. 57-75. [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/68203>

Tako se može zaključiti, na temelju nekih pokazatelja, da i u Republici Hrvatskoj unatoč procesu liberalizacije, postoji problem vladajućeg položaja. Dosadašnji monopolist, Hrvatski telekom (HT) i danas je dominantan na tržištu telekomunikacija, što se vidi iz sljedećeg:³⁵

- HT ima nadzor nad kompletnom infrastrukturom, što alternativni operatori nemaju.
- HT je vertikalno integrirani operator koji djeluje na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini.
- HT ostvaruje najveće prednosti od ekonomije razmjera i ekonomije opsega, pošto ima najveću korisničku bazu i distributivnu mrežu koja mu omogućuje da nudi nove usluge postojećim korisnicima uz najmanje moguće troškove.

Također, kako je već rečeno, vladajućim položajem smatra se ona situacija u kojoj poduzeće uživa tržišni udio veći od 40%. Kako se može vidjeti na grafikonu br. 1, u dvije godine, od prosinca 2014. do prosinca 2016., tržišni udio HT-a smanjio se za oko 4%, sa 60,68 % (prosinac 2014.), na 56,59 % (prosinac 2016.), dok udio novih operatera raste, sa 39,32% na 43,41 %.

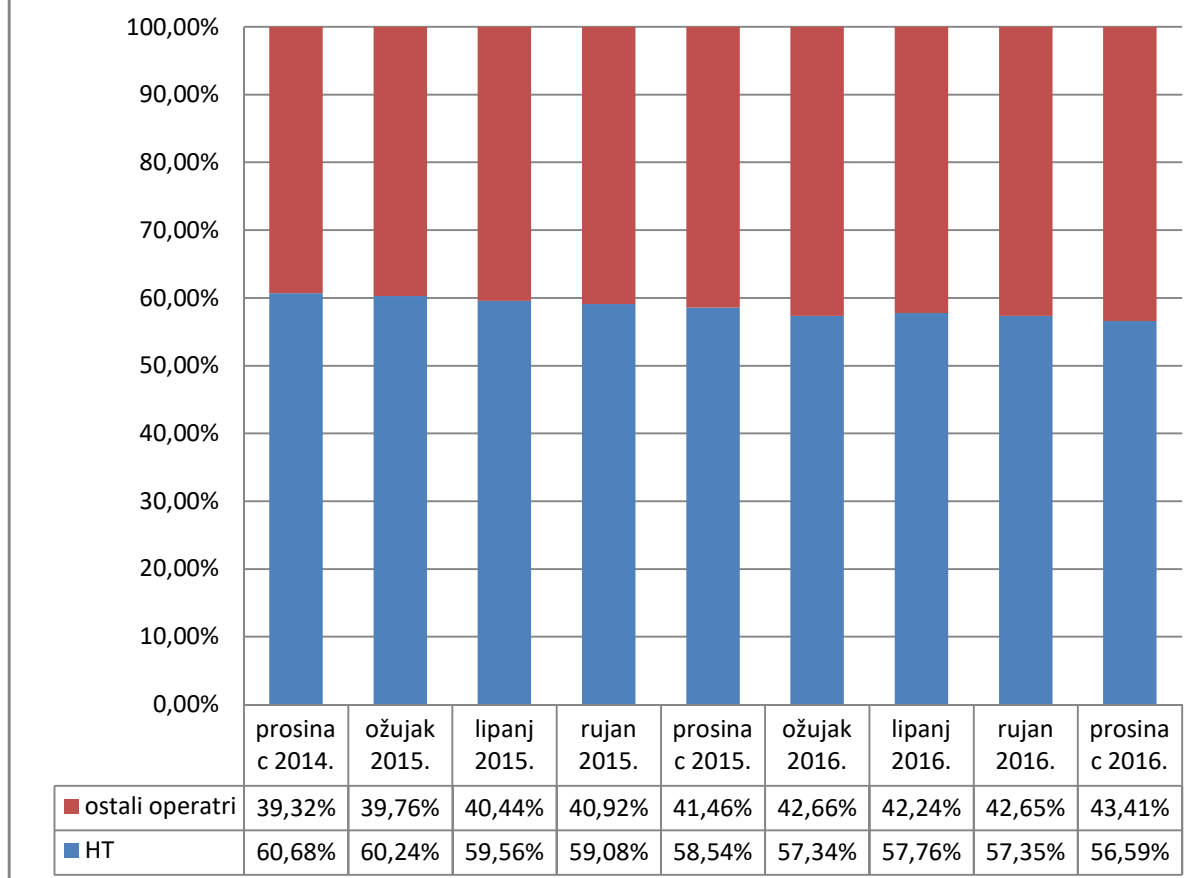
Porastom udjela novih operatera u nepokretnoj telekomunikacijskoj mreži, zaoštrila se i tržišna utakmica između HT-a i ostalih operatera što dovodi do dodatnog povećanja kvalitete pruženih usluga uz smanjenje cijena. Novi operatori, želeći privući korisnike, kreiraju posebne pakete usluga, što indirektno djeluje na efikasnije poslovanje postojećih operatera, koji su povećanjem konkurencije prisiljeni uvoditi nove korisničke pakete sa sniženim cijenama i novim uslugama s ciljem zadržavanja što većeg broja postojećih korisnika.³⁶

No, HT i dalje drži veliki postotak tržišnog udjela, te u ovom segmentu, tržištu operatera nepokretnih mreža, nema ozbiljniju konkurenciju već niz malih operatera, čiji tržišni udio lagano raste.

³⁵ Mastelić, B., Grubišić, D.(2013): Povezanost liberalizacije nepokretnog telekomunikacijskog tržišta, konkurentnosti operatera i kvalitete usluge [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/166276> [22.02.2017.]

³⁶ Čičin- Šain, D., Krajnović, A., Predovan, M. (2011.): Oligopol na tržištu telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj, *Oeconomica Jadertina*, br. 1/2011, str. 72. [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/68203>

Udio operatera nepokretnih mreža obzirom na broj korisnika

Grafikon 1: Tržišni udio operatera nepokretnih mreža obzirom na broj korisnika

Izvor: HAKOM, www.hakom.hr

No, liberalizacija tržišta u Republici Hrvatskoj ima i drugu stranu medalje, koju bi se moglo nazvati **propast liberalizacije telekomunikacijskog tržišta**. Nakon svega na tržištu su de facto ostala dva najveća igrača- HT i Vipnet.

Nekada najuspješniji alternativni operater telekomunikacijskih usluga, Iskon, već od prije nekoliko godina nalazi se u 100-postotnom vlasništvu HT-a. Od nedavno, pod upravljačkom kapom HT-a nalazi se i Optima Telekom, a 2016. sklopljen je ugovor između Optima Telekoma i H1 Telekoma o pripajanju, koji je početkom 2017. odobren od strane dioničara Optime.

S druge strane, Vipnet je preuzeo i zadnjeg srednje velikog operatera na hrvatskom telekomunikacijskom tržištu- Metronet. Metronetu je od početka osnivanja, 2005. godine, glavni fokus bio na poslovnim korisnicima, a jedna od ključnih Metronetovih prednosti je vlastita infrastruktura, čime je Vipnet dobio četiri tisuće kilometara optičke mreže u 67 gradova, i pokrio oko 85 posto svih poslovnih korisnika u Hrvatskoj. Također, Vipnet je 2011. godine kupio B.net, a 2015. i Amis.

Dakle, na tržištu telekomunikacijskih usluga je sada neka vrsta duopola- HT i Vipnet kao glavni igrači, a to nije dobro jer to znači da će cijene usluga porasti- kada nema konkurencije ili kad je izbor tako ograničen da pravog izbora zapravo nema, onda se tržišni igrači nemaju razloga natjecati ni cijenom ni kvalitetom usluge.

No, ostaje za vidjeti kako će se stvari na domaćem telekomunikacijskom tržištu dalje odvijati, jer HT ne smije još dugo zadržati Optima telekom. HT je upravljanje Optima telekomom preuzeo 2014. godine kao strateški partner u sklopu predstečajne nagodbe, kao drugi najveći vjerovnik nakon Zagrebačke banke, i dobio dozvolu za upravljanje na četiri godine. Međutim, HT je od Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja zatražio produljenje upravljanja Optimom do 2021. godine. Ako HT dobije odobrenje, obzirom da Optima preuzima H1, to bi značilo da bi najveći domaći telekom imao kontrolu nad više od 80 posto domaćeg tržišta fiksne telefonije.

4.1.2. Stanje i trendovi na tržištu pojedinih telekomunikacijskih usluga

Tržište nepokretne telefonije

Tržište nepokretne telefonije u Hrvatskoj bilježi negativan trend korištenja usluge. Ukupan odlazni promet (u minutama) svih operatora nepokretne javne komunikacijske mreže u četvrtom kvartalu 2016. godine je u odnosu na prethodni kvartal manji za 10,41 %. U ovom razdoblju prihodi su se također smanjili za 4,68%. Ovaj negativni trend na tržištu nepokretne telefonije prisutan je već dulje vrijeme te se predviđa da će se nastaviti i u budućnosti. Može se zaključiti da je ovakav trend rezultat povećanog korištenja mobilne telefonije.

Odnos ukupnog odlaznog prometa (u minutama) svih operatora nepokretne javne komunikacijske mreže četvrtog kvartala 2015. i četvrtog kvartala 2016. negativan je za 7,15 %, dok odnos maloprodajnog prihoda bilježi značajan pad od 11,10%.

Tržište širokopojasnog pristupa

Istovremeno, u četvrtom kvartalu 2016. nastavlja se trend laganog rasta korištenja usluga širokopojasnog pristupa internetu putem nepokretnih mreža. U odnosu na treći kvartal 2016. broj priključaka širokopojasnog pristupa putem nepokretnih mreža u četvrtom kvartalu 2016. blago se povećao za 0,39%, dok su prihodi zabilježili rast od 1,12%. U odnosu na četvrti kvartal prethodne godine, broj priključaka širokopojasnog pristupa putem nepokretnih mreža u četvrtom kvartalu 2016. bilježi povećanje od 5,45%. Prihodi su istodobno rasli za 7,30%. Predviđanja su da će ovo tržište i dalje nastaviti rasti uz neku stabilnu stopu porasta.

Tržište IPTV-a

Tržište televizije utemeljene na internetskom protokolu (IPTV) također bilježi rast. Ukupan broj priključaka u četvrtom kvartalu 2016. veći je za 1,45% u odnosu na prethodni kvartal iz 2016. Uspoređujući ukupan broj priključaka na razini četvrtog kvartala 2015. i četvrtog kvartala 2016, on također pokazuje povećanje i to za 3,01 %. Predviđanja su da će čitavo tržište IPTV-a u budućnosti i dalje rasti.³⁷

4.1.3. Osnovne informacije o odabranim telekomunikacijskim poduzećima

Hrvatski Telekom

Hrvatski Telekom d.d. vodeća je telekomunikacijska kompanija u Republici Hrvatskoj čije su osnovne djelatnosti pružanje elektroničkih komunikacijskih usluga te projektiranje i izgradnja elektroničkih komunikacijskih mreža na području Republike Hrvatske. HT ima dvije poslovne jedinice čija je uloga upravljanje te odgovornost za njihovu dobit i gubitak: Poslovna jedinica za privatne i poslovna jedinica za poslovne korisnike. Strategija HT-a temelji se na kvaliteti usluga, zadovoljstvu korisnika i daljnjem razvoju širokopojasnog pristupa te usluga s dodanom vrijednošću vezanih uz širokopojasni pristup.³⁸

Vipnet

Vipnet d.o.o. je prvi privatni mobilni operater u Hrvatskoj, dio Telekom Austria Grupe i strateški partner Vodafona, vodećeg mobilnog operatora. Vipnet je dolaskom na domaće

³⁷ Podaci preuzeti iz analize podataka i tržišnih pokazatelja HAKOM-a, www.hakom.hr

³⁸ <http://www.ht.hr/o-nama>

telekomunikacijsko tržište uveo konkurenciju u mobilnu telefoniju što je u tom trenutku rezultiralo padom cijena do 50 posto te povećanjem kvalitete usluga. U kolovozu 2011. godine Vipnet je kupio B.net, najvećeg hrvatskog kabelskog operatera koji nudi fiksnu telefoniju, širokopojasni pristup internetu i televizijske usluge. Vipnet, kao fiksni operater, svojim korisnicima nudi cjelovita privatna i poslovna rješenja s uslugama za razgovore i prijenos podataka i u fiksnoj mreži.³⁹

Optima Telekom

Optima Telekom d.d., osnovan 2004. godine, prvi je nezavisni pružatelj usluga fiksne telefonije u Republici Hrvatskoj koji je iskoristio mogućnosti liberaliziranog tržišta i u kratkom roku postao predvodnikom promjene. Strategija povećanja tržišnog udjela utemeljena je na intenzivnim prodajnim aktivnostima, ali i oglašavanju i ostalim promotivnim aktivnostima. Misija tvrtke je omogućiti brže, efikasnije i ugodnije komuniciranje uvođenjem učinkovitih i suvremenih telekomunikacijskih rješenja po povoljnim uvjetima.⁴⁰

Iskon

Iskon Internet d.d. je hrvatska telekomunikacijska tvrtka koja se bavi pružanjem usluga koje se temelje na širokopojasnom (broadband) pristupu Internetu, sa sjedištem u Zagrebu. Osim pristupa Internetu, Iskon omogućava i usluge telefonije i digitalne televizije (IPTV), te praćenje TV sadržaja putem mobilnih uređaja. Iskon je 2011. prvi u Hrvatskoj ponudio uslugu praćenja televizijskih kanala putem mobilnih uređaja predstavivši uslugu Iskon.TV player. Danas Iskon posluje kao samostalno trgovačko društvo u 100%-tnom vlasništvu T-HT-a.⁴¹

H1 Telekom

H1 Telekom d.d. je jedan od vodećih nacionalnih alternativnih operatera u fiksnoj telefoniji sa sjedištem u Splitu čiji je cilj osigurati tehnološki napredne telekomunikacijske usluge po fer cijenama prilagođenim tržištu. H1 Telekom raspolaže vlastitom telekomunikacijskom mrežom, a putem čvorišta može se povezati s drugim operatorima fiksne i mobilne mreže.⁴²

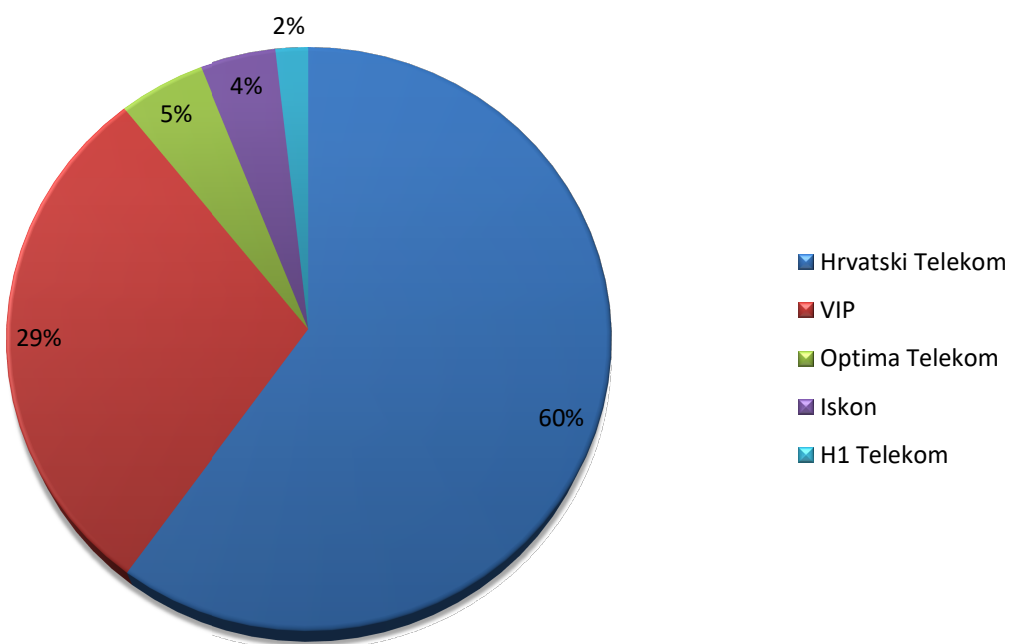
³⁹ <http://www.vipnet.hr/profil>

⁴⁰ <https://www.optima.hr/info/profil-tvrtke>

⁴¹ <https://www.iskon.hr/O-Iskonu/Tko-smo>

⁴² <http://www.h1telekom.hr/hr/upoznajte-h1-telekom>

Tržišni udio promatranih telekomunikacijskih poduzeća prema prihodima 2015. godine

Grafikon 2: Tržišni udio promatranih telekomunikacijskih poduzeća prema prihodima 2015. godine

Izvor: Rad autorice

Na grafikonu je prikazan tržišni udio promatranih telekomunikacijskih poduzeća izračunat na temelju prihoda tih poduzeća, podataka iz njihovih financijskih izvještaja za 2015. godinu. Kao što se može vidjeti, HT uvjerljivo drži poziciju vodećeg fiksnog telekomunikacijskog operatera, sa udjelom 60%, a otprilike taj udio drži i kada se promatra broj korisnika, kao što je prikazano ranije na grafikonu. Slijedi ga VIP sa udjelom 29 %, zatim Optima čiji je udio oko 5 %. Nešto manje, oko 4 %, drži Iskon, i na kraju H1 telekom udio oko 2 %.

4.2. Rezultati istraživanja analize bilješki uz financijske izvještaje u odabranim telekomunikacijskim poduzećima

U uzorak za istraživanje i analizu bilješki je, dakle, odabrano pet najvećih tvrtki pružatelja primarno fiksne telefonije, interneta i televizije koje posluju na telekomunikacijskom tržištu u Republici Hrvatskoj. Sve poduzeća- Hrvatski Telekom d.d, Vipnet d.o.o, Optima Telekom d.o.o, Iskon Internet d.d., H1 Telekom d.d, klasificirana su kao velika poduzeća, te prema tome sastavljaju izvještaje u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja. Na temelju te konstatacije bit će provedeno istraživanje- dakle, što prema MSFI treba biti objavljeno u bilješkama, a što je kod poduzeća stvarno objavljeno, i na taj način doći će se do odgovora na postavljena istraživačka pitanja. Obzirom da izgled i forma bilješki nisu propisani Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, te nema jedinstvenog okvira kako bilješke trebaju izgledati, svako poduzeće sastavlja svoje bilješke i bilješke svakog poduzeća su različite, prilagođene tom poduzeću i događajima u izvještajnom razdoblju, stoga će se kvaliteta bilješki istražiti na temelju osnovnih kategorija bilješki koje bi poduzeća trebala objaviti, definiranih Međunarodnim računovodstvenim standardima.

Prvi dio analize odnosit će se na svako poduzeće pojedinačno, te će biti izloženo kako bilješke odnosnog poduzeća izgledaju, što je objavljeno, te koliko su se mijenjale kroz tri promatrane godine. Zatim, drugi dio analize, odnosit će se na usporedbu promatranih telekomunikacijskih poduzeća međusobno. Za neke stavke koje bi bilješke trebale sadržavati, izrađena je tablica sa podacima je li ta stavka navedena u izvještaju pojedinog telekomunikacijskog poduzeća ili ne. Analiza je rađena za tri uzastopne godine- 2013., 2014., 2015. godinu. Nakon toga prikazat će se skupna tablica za broj objavljenih bilješki po pojedinom telekomunikacijskom poduzeću. Zaključak o kvaliteti donijet će se na temelju sljedeće mjerne skale temeljne na 15 prikazanih bilješki:

Tablica 2: Mjerna skala za ocjenu kvalitete bilješki

Kvaliteta bilješki	Broj objavljenih bilješki
Nekvalitetne bilješke	0-3
Bilješke manje kvalitete	4-6
Bilješke prosječne kvalitete	7-9
Vrlo kvalitetne bilješke	10-12
Bilješke izvrsne kvalitete	13-15

Izvor: Rad autorice

4.2.1. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- *Hrvatski Telekom d.d.*

Poduzeće Hrvatski Telekom d.d u 2013. godini objavilo je 34 bilješke kojima su detaljnije objašnjene aktivnosti društva, odnosno podaci sadržani u prva četiri izvještaja, u protekloj godini.

1. **Korporativne informacije.** U prvoj bilješci dane su osnovne informacije o poduzeću- većinsko vlasništvo, adresa, broj zaposlenika, te izjava o objavi financijskih izvješća za završenu godinu u skladu s odlukom Uprave.
2. Druga bilješka podijeljena je u četiri dijela- a) **osnova izvješćivanja**, b) **promjene računovodstvenih politika i objava**, c) **značajne računovodstvene prosudbe, procjene i pretpostavke** koje se odnose na budućnost i ostali ključni izvori procjena neizvjesnosti na datum izvješća o financijskom položaju koje nose znatan rizik- u kojima je HT naveo *rezerviranja i nepredviđene obveze, umanjenje vrijednosti nefinancijske imovine, te korisni vijek trajanja*, te d) **sažetak značajnih računovodstvenih politika.** Politike, kao jedan od najvažnijih dijelova bilješki, vrlo su detaljno razrađene i objašnjene za svako od sljedećih područja: **Dobit iz osnovne djelatnosti, Ulaganja u ovisna društva, Ulaganje u pridruženo društvo, Ulaganje u zajednički pothvat, Nematerijalna imovina, Nekretnine, postrojenja i oprema, Umanjenje vrijednosti imovine, Zalihe, Potraživanja, Strane valute, Najmovi, Oporezivanje, Obveze prema zaposlenicima, Priznavanje prihoda, Novac i novčani ekvivalenti, Prosudbe, Financijska imovina, Rezerviranja, Nepredviđena imovina i obveze, Plaćanje temeljeno na dionicama, Događaji nakon izvještajnog datuma, Obveze prema dobavljačima, Isplata dividende, Zarada po dionici, te Reklasifikacije.**
3. Treća bilješka odnosi se na **informacije o segmentima**, u kojoj su iznesene djelatnosti odnosno aktivnosti, i dobit tri poslovna segmenta na koja je društvo podijeljeno- Segment privatnih korisnika, Segment poslovnih korisnika, i Segment mreže i funkcija podrške, jer na rizike i stope povrata Društva prvenstveno utječu razlike u tržištu i korisnicima.
4. **Troškovi usluga**
5. **Amortizacija i umanjenje vrijednosti dugotrajne imovine**
6. **Troškovi osoblja**, gdje su iznesene bruto plaće zaposlenih, te porezi, doprinosi i ostali troškovi plaća, troškovi otpremnina i dugoročna primanja zaposlenih.

7. **Ostali troškovi**, kao što su usluge održavanja, najamnina, troškovi licenci, promidžbe, poštanski troškovi, vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca itd.
8. **Porez na dobit**
9. **Zarade po dionici**
10. **Nematerijalna imovina**- povećanje nematerijalne imovine te gubitak od umanjenja vrijednosti
11. **Nekretnine, postrojenja i oprema**- gubitak od umanjenja vrijednosti, otuđenje nekretnina, postrojenja i opreme, te vlasništvo nad distribucijsko-telekomunikacijskom infrastrukturom
12. **Ulaganja u ovisna društva**
13. **Ulaganja koja se obračunavaju metodom troška**
14. **Financijska imovina raspoloživa za prodaju**
15. **Dani krediti bankama**
16. **Zalihe**
17. **Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja**- dugotrajni i kratkotrajni dio
18. **Novac, novčani ekvivalenti i oročeni depoziti**- prikaz od kojih s iznosa sastoje novac i novčani ekvivalenti, zatim prikaz oročenih depozita s dospijećem duljim od 3 mjeseca, i pregled novca i novčanih ekvivalenata i oročenih depozita po valutama
19. **Obveze prema dobavljačima i ostale obveze**- dugotrajni i kratkotrajni dio
20. **Prihodi budućih razdoblja**
21. **Dugoročne obveze prema zaposlenicima**- koja uključuju naknade za odlazak u mirovinu i jubilarne naknade (temeljem radnog staža)
22. **Rezerviranja za ostale obveze i troškove**- za sudske sporove, troškove demontaže i obnove, te otpremnine
23. **Dionički kapital** gdje je izložen broj redovnih dionica i njihova nominalna vrijednost te broj vlastitih i trezorskih dionica
24. **Zakonske rezerve**
25. **Zadržana dobit**- navedena je visina isplaćene dividende
26. **Ugovorne obveze**- za poslovni najam, i za kapitalna ulaganja
27. **Nepredviđene obveze**
28. **Poslovni odnosi s povezanim društvima**- navedene su glavne transakcije s povezanim poduzećima, kao i naknade članovima Nadzornog odbora i ključnim članovima menadžmenta

29. **Ciljevi i politike upravljanja financijskim rizikom-** opisani su svi značajni rizici zajedno s metodama koje se koriste za upravljanje tim rizicima- *a) kreditni rizik, b) rizik likvidnosti, c) rizik kamatne stope, d) rizik promjene tečaja, e) procjena fer vrijednosti, f) upravljanje kapitalom, g) primljeni kolaterali*
30. **Financijski instrumenti-** u tabeli prikazana usporedba po kategoriji knjigovodstvene vrijednosti i fer vrijednosti financijskih instrumenata Društva.
31. **Ovlaštenje za pružanje usluga i naknade-** u ovoj bilješci poduzeće je detaljno objasnilo područja ovlaštenja- *a) ovlaštenje za pružanje usluga elektroničke komunikacije u nepokretnoj i pokretnoj mreži, b) ovlaštenje za uporabu radiofrekvencijskog spektra, c) naknade za pružanje usluga elektroničke komunikacije, d) audiovizualne usluge i usluge elektoničkih medija, e) infrastruktura za elektroničku komunikaciju i povezana oprema*
32. **Plaćanja temeljena i netemeljena na dionicama**
33. **Naknade revizorima**
34. **Događaji nakon izvještajnog razdoblja**

Na temelju iznesenog može se zaključiti da su bilješke telekomunikacijskog poduzeća Hrvatski Telekom d.d. vrlo **detaljno i kvalitetno objavljene**, uz prikaz najvažnijih podataka koji nisu objavljeni drugdje u financijskim izvještajima a značajni su za njihovo razumijevanje.

U 2014. i 2015. godini, bilješke poduzeća nisu se značajno promijenile. U 2014. objavljene su sve bilješke kao i u prethodnoj godini, osim bilješke „Dani krediti bankama“, a u 2015. objavljeno je 35 bilješki, od čega dvije- četvrta bilješka „Troškovi prodane robe, materijala i energije“, i trinaesta bilješka „Ulaganje u nekretnine“, nema u bilješkama u 2013. i 2014. Također, u računovodstvenim politikama objavljenim u 2015. godini, dvije su nove kojih nema u prethodnim godinama- „Ulaganja u nekretnine“ i „Glavnica“, a nema politike vezano za „Reklasifikacije“.

Dakle, zaključuje se da poduzeće **dosljedno sastavlja** bilješke uz financijske izvještaje, te da se kvaliteta bilješki nije promijenila kroz tri promatrane godine.

4.2.2. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- *VIPnet d.o.o.*

Poduzeće VIPnet d.o.o u 2013. godini objavilo je 32 bilješke:

1. **Izvještajni subjekt** u kojoj su objavljene osnovne informacije o društvu te informacije o društvima koja su u njegovom vlasništvu, a koja je poduzeće preuzelo i pripojilo u toj godini.
2. **Osnova sastavljanja** u kojoj su dane informacije o: a) izvaji o sukladnosti, b) osnovi mjerenja, c) funkcijskoj i prezentacijskoj valuti, d) korištenju procjena i prosudbi
3. **Osnove računovodstvene politike** koje su primjenjivane u financijskim izvještajima Društva te su detaljno objašnjene: **Osnova konsolidacije, Strane valute, Financijski instrumenti, Nekretnine, postrojenja i oprema, Nematerijalna imovina, Zalihe, Umanjenje (financijska i nefinancijska imovina), Primanja zaposlenih, Rezerviranja, Sanacija lokacija (obveza rashodovanja imovine), Prihodi iz osnovne djelatnosti, Minimalne najamnine u sklopu poslovnih najмова, Financijski prihodi i rashodi, Porez na dobit, Novi standardi i izmjene standarda, te Usporedne informacije.**
4. **Upravljanje financijskim rizicima-** u ovoj bilješci prikazane su informacije o izloženostima Društva rizicima koji proizlaze iz korištenja financijskih instrumenata- Kreditni rizik, Rizik likvidnosti, Tržišni rizik, te Valutni rizik.
5. **Utvrđivanje fer vrijednosti-** prikazane su metode mjerenja fer vrijednosti za sljedeće kategorije- a) Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja, b) Nekretnine, postrojenja i oprema te nematerijalna imovina, c) Obveza rashodovanja imovine.
6. **Stjecanje ovisnih društava-** detaljno prikazane informacije o datumu i naknadama stjecanja društava koja je VIPnet preuzeo u promatranj godini, te financijske informacije o utvrdivoj imovini i obvezama stečenim transakcijama stjecanja
7. **Prihodi iz osnovne djelatnosti-** prihodi od prodaje usluga i prihodi od prodaje robe
8. **Ostali prihodi-** promotivni popusti i naknada drugih troškova, naplata ranije otpisanih potraživanja i ostalo.
9. **Utrošene sirovine i materijal**
10. **Troškovi osoblja-** plaće i naknade za rad te obvezni doprinosi za socijalno osiguranje. U ovoj bilješci naveden je i prosječan broj zaposlenih, te način obračuna doprinosa.
11. **Ostali poslovni rashodi-** naknade i provizije, umanjenje potraživanja od kupaca, otpis zaliha, te ostali rashodi.

12. **Financijski prihodi i rashodi** kao što su kamatni prihodi i rashodi, prihodi od udjela u dobiti, pozitivne i negativne tečajne razlike.
13. **Porez na dobit**- prikaz obračuna poreza na dobit po važećoj stopi i utvrđivanje poreznog rashoda
14. **Nekretnine, postrojenja i oprema**
15. **Nematerijalna imovina**- u ovoj bilješci prikazana je i detaljno objašnjena provjera umanjenja goodwilla.
16. **Odgođena porezna imovina i odgođene porezne obveze**- prikaz stavki iz kojih proizlaze odgođena porezna imovina i odgođene porezne obveze
17. **Ulaganja**- dugoročna i kratkoročna- ulaganja u povezana društva, depoziti u bankama, dani zajmovi povezanim osobama i ostalima, te informacija o vraćenom zajmu.
18. **Zalihe**- rezervni dijelovi i gotovi proizvodi i proizvodi za daljnju prodaju, te informacija o otpisu zaliha do neto ostvarive vrijednosti.
19. **Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja** iskazana nakon vrijednosnog usklađenja, te informacija o potraživanju od Optima Telekoma d.d.- informacija o visini potraživanja te planu naplate.
20. **Novac i novčani ekvivalenti**- stanje na kunskom žiro računu, stanje na deviznim računima u bankama, kratkoročni kunski depoziti te novac u blagajni, te informacija o kamatnim stopama na kratkoročne kunske depozite i depozite u stranoj valuti.
21. **Temeljni kapital**- informacija o izdanom kapitalu i odluci o isplati dobiti vlasniku.
22. **Rezerviranja**
23. **Obveze prema dobavljačima i ostale obveze**
24. **Kamatonosni krediti i zajmovi**- kamatne stope, uvjeti i dinamika otplate
25. **Financijski instrumenti**- prikaz pokazatelja zaduženosti te kategorija financijskih instrumenata. Također, u ovoj bilješci dane su detaljne kvantitativne informacije o već navedenim rizicima- njihovi ciljevi, politike i procesi mjerenja upravljanja rizicima te upravljanja kapitalom. Prikazana je i analiza osjetljivosti.
26. **Poslovni najmovi**- prikaz budućih minimalnih najamnina u sklopu neopozivih operativnih najмова do 1 godine, između jedne i pet godina i nakon pet godina.
27. **Preuzete obveze kapitalnih ulaganja**- informacija o vrijednosti kupnje postrojenja i opreme u 2013. godini
28. **Povezane osobe**- opis odnosa s povezanim osobama, iznos obveza Društva prema članovima koncerna i obveze matičnog društva i povezanim društava prema Društvu.

U ovoj bilješci dana je i informacija o naknadama isplaćenim ključnim rukovoditeljima.

29. **Nepredviđene obveze-** informacije o pravnim sporovima pokrenutim protiv Društva.
30. **Računovodstvene procjene i prosudbe-** a) **Procjene-** Kritične prosudbe u primjeni računovodstvenih politika, Vijek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme te nematerijalne imovine, Umanjenje goodwilla, Umanjenje potraživanja od kupaca, Porez na dobit, Rezerviranja za jubilarne nagrade, Posljedice određenih sudskih sporova, b) **Kritične računovodstvene procjene u primjeni računovodstvenih načela**
31. **Događaji nakon kraja izvještajnog razdoblja**
32. **Odobrenje konsolidiranih i nekonsolidiranih financijskih izvještaja**

Na temelju analiziranih i izloženih bilješki poduzeća, može se zaključiti da su vrlo **detaljno i precizno sastavljene** za prikazane kategorije.

Također, pregledom bilješki u 2014. godini utvrđeno je da nema značajnih odstupanja od prethodne godine. Jedina promjena je u 21. bilješci- Kapital i pričuve, gdje su sada osim temeljnog kapitala i raspodjele dobiti, prikazane i pričuve iz revalorizacije ulaganja i ostale pričuve. Što se tiče 2015. godine, u odnosu na 2013. i 2014. promjene su- računovodstvena politika koje nema u prethodne dvije godine- događaji nakon kraja izvještajnog razdoblja; u 9. bilješci uz utrošene sirovine i materijal, navedeni i troškovi usluga. Dakle, bilješke su **dosljedno** sastavljane za tri promatrane godine.

4.2.3. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- *Optima telekom d.d.*

Društvo Optima Telekom d.d. u svojim bilješkama za 2013. godinu objavilo je podatke koji nisu sadržani u prva četiri temeljna izvještaja sastavljene u 30 bilježaka:

1. **Opći podaci-** ova bilješka podijeljena je u 4 dijela- **Povijest i osnutak, Glavne djelatnosti, Osoblje** (u kojoj su navedeni i članovi Uprave i Nadzornog odbora), te **Vremenska neograničenost poslovanja** (gdje je navedena informacija o problemu likvidnosti i solventnosti s kojom je poduzeće suočeno te detaljan plan financijskog i operativnog restrukturiranja)
2. **Usvajanje novih i revidiranih međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MSFI)-** informacije o Standardima i tumačenjima koja su na snazi u tekućem razdoblju, te Standardima koji su usvojeni u Europskoj Uniji ali nisu još na snazi, i koji još nisu usvojeni u europskoj Uniji.
3. **Pregled temeljnih računovodstvenih politika-** poduzeće je objavilo i detaljno objasnilo sljedeće računovodstvene politike značajne za sastavljanje financijskih izvještaja: **Izjava o sukladnosti, Osnova pripreme, Izvještajna valuta, Nematerijalna imovina, Nekretnine, postrojenja i oprema, Umanjenje vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme i nematerijalne imovine, Novac i novčani ekvivalenti, Financijski i poslovni najam, Zalihe, Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja, Strane valute, Otpremnine i jubilarne nagrade, Porez na dobit, Rezerviranja, Financijska imovina, Financijske obveze i glavnički instrumenti, Potencijalne obveze, Priznavanje prihoda, Troškovi interkonekcije, Izvještavanje o poslovnim segmentima, Događaji nakon datuma bilance, te Ključne prosudbe kod primjene računovodstvenih politika.**
4. **Prihodi od prodaje-** Prihodi od CPS usluga, od interkonekcijskih usluga, internetskih usluga, podatkovnih usluga, multimedijalnih usluga, najma i prodaje opreme, i ostali prihodi od prodaje.
5. **Ostali poslovni prihodi-** prihodi od naplaćenih penala, od naplate starih potraživanja, od plaćanja u naravi i ostali prihodi.
6. **Troškovi osoblja-** neto plaće i porezi i doprinosi, te informacija o broju zaposlenih i što obuhvaćaju troškovi zaposlenih.
7. **Amortizacija** materijalne i nematerijalne imovine
8. **Vrijednosno usklađenje dugotrajne i kratkotrajne imovine**

9. **Ostali troškovi poslovanja** kao što su troškovi održavanja, režijski troškovi, troškovi fakturiranja, intelektualne usluge, marketinške usluge, trošak materijala, troškovi reprezentacije, premije osiguranja i sl.
10. **Financijski prihodi**- prihodi od kamata i naknada, prihodi od kamata iz odnosa s povezanim poduzećima te pozitivne tečajne razlike.
11. **Financijski rashodi**- troškovi kamata i naknada (kamate na kredite, zajmove i izdane obveznice te zatezne kamate) i negativne tečajne razlike
12. **Porez na dobit**
13. **Nematerijalna imovina**
14. **Materijalna imovina**
15. **Ostala dugotrajna imovina**- detaljno opisani i financijski izraženi krediti odobreni vlasniku društva, krediti odobreni trgovačkim društvima, dugoročni depoziti, zajmovi povezanim poduzećima te udjeli u povezanim poduzećima.
16. **Zalihe**- iznos zaliha trgovačke telekomunikacijske robe
17. **Potraživanja od kupaca**- u zemlji i inozemstvu, potraživanja za kamate, te ispravak vrijednosti potraživanja od kupaca
18. **Potraživanja od državnih i drugih institucija**
19. **Dani depoziti**
20. **Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i nedospjela naplata prihoda**
21. **Novac i novčani ekvivalenti**- stanje na bankovnim računima i deviznom računu, te novac u blagajni
22. **Upisani kapital**- informacija o vlasniku društva, uplati i povećanju temeljnog kapitala, broju redovnih dionica i njihovoj nominalnoj vrijednosti, zaradi po dionici, te strukturi dioničara na dan 31. prosinca.
23. **Obveze po dugoročnim i kratkoročnim zajmovima i kreditima**- detaljno su prikazane informacije o kratkoročnom i dugoročnom dijelu primljenih zajmova i kredita, i pripadajućoj kamati, te vrijednosti nekretnina i opreme danih kao osiguranje kredita
24. **Izdane obveznice**- informacije o nominalnoj vrijednosti obveznica, kamatnoj stopi i datumu dospjeća
25. **Obveze prema dobavljačima**- u zemlji i inozemstvu, te obveze prema dobavljačima za nefakturirane usluge
26. **Ostale kratkoročne obveze**- obveze za predujmove, za PDV, neto plaće, porezi i doprinosi na plaće, ostale obveze prema državi.

27. **Obračunati troškovi i odgođeni prihodi**

28. **Transakcije s povezanim stranama-** informacije o potraživanjima i obvezama te prihodima i rashodima koji se odnose na transakcije s povezanim stranama, naknadama isplaćenim članovima Uprave i Nadzornog odbora, te isplata većinskom vlasniku Društva. Bilješka sadrži i podatke o članovima Uprave koji su ujedno i dioničari i broju njihovih dionica.

29. **Financijski instrumenti-** u ovom dijelu objašnjeni su neki rizici kojima je društvo izloženo- *Upravljanje rizikom kapitala, Upravljanje valutnim rizikom (analiza osjetljivosti na valutni rizik), Kamatni rizik, Kreditni rizik, Upravljanje rizikom likvidnosti (tablični prikaz analize rizika likvidnosti i rizika kamatnih stopa).*

30. **Odobrenje financijskih izvještaja**

Što se tiče bilješki uz financijske izvještaje poduzeća Optima Telekom d.d., također se može donijeti zaključak o njihovoj **detaljnosti i jasnoći** izloženih stavaka bilješki.

Informacije sadržane u bilješkama u 2014. godini u odnosu na 2013. nisu značajno promijenjene. Društvo je objavilo također 30 bilješki istog redoslijeda, naziva i sadržaja koji se odnosi na 2014. godinu. Jedina promjena je kod računovodstvenih politika gdje je poduzeće objavilo promjenu računovodstvene politike priznavanja troškova privlačenja korisnika, i s tim u svezi ukupni utjecaj prepravljivanja na financijske izvještaje na 1. siječnja 2013. godine. U 2015. poduzeće je objavilo bilješke uz nekoliko izmjena u odnosu na prethodne, ali uglavnom se odnose na promjene naziva, te neke nove bilješke- **Preuzete obveze, Naknade revizorima, Događaji nakon izvještajnog razdoblja**, te kod računovodstvenih politika objavljen je i **Ispravak pogrešaka u financijskim informacijama prethodnih razdoblja**.

Dakle, poduzeće **dosljedno** sastavlja bilješke uz financijske izvještaje uz nekoliko izmjena u 2015. godini, no bilješke nisu izgubile na kvaliteti, već one pridonose na kvaliteti bilješki poduzeća.

4.2.4. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- *Iskon Internet d.d.*

Poduzeće Iskon Internet d.d. u 2013. godini ima objavljene 23 bilješke sljedećeg redoslijeda:

1. **Korporativne informacije**- informacije o pravnom obliku poduzeća, adresi, ovisnim društvima, broju zaposlenika, osnovnim aktivnostima društva, te odobrenju financijskih izvještaja.
2. **Osnove sastavljanja**- bilješka je podijeljena na nekoliko stavki- prva se odnosi na informaciju o sastavljanju financijskih izvješća u skladu s MSFI, druga se odnosi na buduće promjene računovodstvenih politika i objava, u trećoj su opisane značajne računovodstvene prosudbe, procjene i pretpostavke, u četvrtoj je dan sažetak računovodstvenih politika, dok je u posljednjoj opisana dobrovoljna promjena računovodstvene politike (koja se odnosi na računovodstvenu politiku o tretmanu troškova sadržaja). Računovodstvene politike, kao jedan od najznačajnijih dijelova bilješki, detaljno su opisane u nekoliko točaka koje se odnose na sljedeće kategorije: **Dobit iz osnovne djelatnosti, Poslovna spajanja i goodwill, Načela i metode konsolidacije, Ulaganje u podružnice, Nematerijalna imovina, Nekretnine, postrojenja i oprema, Umanjenje vrijednosti imovine, Potraživanja, Strane valute, Najmovi, Oporezivanje, Obveze prema zaposlenicima, Priznavanje prihoda, Novac i novčani ekvivalenti, Posudbe, Financijska imovina, Potencijalne obveze, Događaji nakon izvještajnog datuma, te Obveze prema dobavljačima.**
3. **Prihod od prodaje**
4. **Materijalni troškovi**
5. **Troškovi osoblja**- bruto plaće, porezi, doprinosi i ostali troškovi plaća, nagrade zaposlenika.
6. **Ostali poslovni rashodi**- troškovi promidžbe, troškovi studenata, prodajne naknade, licence, usluge, vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca, najamnina, te ostali troškovi.
7. **Porez na dobit**- bilješka podijeljena na dva dijela- a) porez na dobit, i b) usklada poreza na dobit i porezne stope
8. **Nematerijalna imovina**
9. **Materijalna imovina**
10. **Dani depoziti**
11. **Ulaganja u podružnice**

12. **Potraživanja od kupaca i ostala potraživanja-** navedena su potraživanja od kupaca u zemlji i inozemstvu, ispravak vrijednosti potraživanja, neto potraživanja od kupaca, potraživanja od povezanih poduzetnika, od države i ostala potraživanja, te analiza dospijeca potraživanja od kupaca.
13. **Financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka-** odnosi se na udjele stečene u predstečajnoj nagodbi kao zamjena za nenaplaćena potraživanja.
14. **Plaćeni troškovi budućeg razdoblja i nedospjela naplata prihoda**
15. **Novac i novčani ekvivalenti-** prikaz na koje iznose u bilanci se odnose novac i novčani ekvivalenti uključeni u izvješću o novčanom tijeku, te novac in novčani ekvivalenti u stranim valutama
16. **Kapital i rezerve-** iznos temeljnog kapitala, broj dionica, i njihova nominalna vrijednost
17. **Posudbe-** detaljan prikaz posudbi i način i rok otplate
18. **Obveze prema dobavljačima i ostale obveze-** iznosi obveza prema dobavljačima u zemlji i inozemstvu, prema povezanim poduzetnicima, prema zaposlenima, za otkup nekontrolirajućeg interesa (što je objašnjeno u bilješci 11) te obveze za poreze, doprinose i slična davanja.
19. **Odgodeno plaćanje troškova i prihod budućeg razdoblja-** iznos primljenih nefakturiranih usluga i rezerviranja za bonuse i ostale troškove zaposlenika, te odgođene prihode
20. **Ugovorne obveze-** obveze prema operativnom najmu
21. **Transakcije s povezanim stranama-** tabelarni prikaz ukupnih iznosa transakcija među povezanim stranama za važeću financijsku godinu, te opis kredita danih povezanim stranama
22. **Ciljevi i politike upravljanja financijskim rizikom-** detaljan opis značajnih rizika kojima je poduzeće izloženo zajedno s metodama koje se koriste za upravljanje tim rizicima- a) kreditni rizik, b) rizik likvidnosti, c) rizik kamatne stope, d) rizik promjene tečaja, e) procjena fer vrijednosti
23. **Ovlaštenje za pružanje usluga i naknade-** opis ovlaštenja za pružanje usluga elektroničke komunikacije u nepokretnoj mreži, naknade za pružanje usluga elektroničke komunikacije, te audiovizualne usluge i usluge elektroničkih medija.

Poduzeće Iskon Internet objavilo je nešto manje bilješki u odnosu na prethodna tri promatrana, no poduzeće je i manje od ostalih, pa se može zaključiti da je svejedno objavilo

sve značajne informacije koje se tiču njegovog poslovanja, te kao što se vidi iz izložene analize bilješki, sastavlja **kvalitetno i precizno**.

2014. godina nema značajnih promjena u odnosu na prethodnu- poduzeće je objavilo također 23 bilješke istog naziva i redoslijeda, sadržaja koji se odnosi na tu godinu. Jedina promjena je u nazivu 9. bilješke- Nekretnine, postrojenja i oprema. U 2015. poduzeće je objavilo jednu bilješku manje- 13. **Financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka**, te kod 2. bilješke nema točke koja se odnosi na **dobrovoljnu promjenu računovodstvene politike**.

Slijedom navedenog zaključuje se da poduzeće **dosljedno**, iz godine u godinu, sastavlja bilješke uz financijske izvještaje.

4.2.5. Analiza bilješki uz financijske izvještaje- *H1 Telekom d.d.*

Društvo H1 Telekom d.d. u 2013. ima objavljeno 25 bilješki koje se odnose na sljedeće događaje u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o novčanom toku, te izvještaju o promjenama kapitala, te informacije koje ne sadrže ostali izvještaji a značajne su za razumijevanje poslovanja poduzeća:

1. **Društvo koje je predmet izvještavanja-** nastanak i povijest, temeljni kapital društva, predmet poslovanja- djelatnost društva, te popis članova Uprave i Nadzornog odbora.
2. **Značajne računovodstvene politike-** u ovoj bilješci dan je Računovodstveni okvir sastavljanja te sažetak značajnih računovodstvenih politika koji u odnosu na ostala opisana društva nije tako detaljan. Poduzeće je objavilo sljedeće politike: **Priznavanje prihoda, Troškovi posudbe, Ulaganja u pridružena društva, Najmovi, Društvo kao korisnik najma, Strane valute, Troškovi mirovinskih naknada, Oporezivanje, Nekretnine, postrojenja i oprema, Nematerijalna imovina, Zalihe, Novac i novčani ekvivalenti, Umanjenje, te Financijski instrumenti.**
3. **Prihodi-** opisani prihodi od prodaje usluga i ostali prihodi po stavkama uz iznose za svaku stavku za prethodnu i promatranu godinu.
4. **Materijalni troškovi-** troškovi materijala, troškovi prodane robe, te ostali vanjski troškovi također razvrstani po stavkama i navedeni iznosi za svaku stavku
5. **Troškovi osoblja-** nadnice i plaće, porezi i doprinosi iz plaća te doprinosi na plaće
6. **Amortizacija-** nematerijalne i materijalne imovine
7. **Financijski troškovi-** iznosi kamata na bankovne kredite i zajmova pravnih osoba, zateznih kamata, tečajnih razlika te ostalih financijskih rashoda. Naveden je i popis banaka kojima se obračunavaju i plaćaju kamate.
8. **Porez na dobit**
9. **Nematerijalna imovina-** iznosi prava/patenata, predujmova, nematerijalne imovine u pripremi i ostale nematerijalne imovine
10. **Materijalna imovina-** iznosi zemljišta i šuma, građevinskih objekata, postrojenja i opreme, alata, transportnih uređaja, materijalnih sredstava u pripremi te ostale materijalne imovine
11. **Dugotrajna imovina-** pregled stanja ukupne dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine po skupinama na dan 31. prosinca 2013. godine te promjene njene vrijednosti u 2013. godini.

12. **Dugotrajna financijska imovina- depoziti**
13. **Odgođena porezna imovina-** kumulirana odgođena porezna imovina prema godini nastanka- iskoristiva i priznata odgođena porezna imovina
14. **Kratkotrajna imovina-** zalihe (trgovačke robe) i potraživanja (od kupaca, od zaposlenih, od države i ostala potraživanja)
15. **Potraživanja-** struktura evidentiranih potraživanja od kupaca sa stanjem na dan 31. prosinca- kupci za prodana dobra, kupci za telefonske usluge, ino- kupci, potraživanja u sporu te ispravak kupaca
16. **Financijska imovina-** struktura te nominalna vrijednost financijske imovine na kraju razdoblja
17. **Novčana sredstva-** novac na računu u banci i blagajni iskazan u nominalnoj vrijednosti
18. **Temeljni kapital-** iznos temeljnog kapitala, te vlasnička struktura upisanog temeljnog kapitala
19. **Gubitak-** iznos prenesenog gubitka
20. **Dugoročne obveze-** iznos dugoročnih obveza po stavkama te njihov detaljan opis (vjerovnici, dospjeće, kamate)- za dugoročne obveze prema financijskim institucijama i druge obveze za zajmove.
21. **Kratkoročne obveze-** obveze prema dobavljačima, za predujmove, prema zaposlenima, obveze po osnovu doprinosa i poreza i ostale kratkoročne obveze, te struktura obveza prema kreditnim institucijama, posebno prikazana za svaku instituciju.
22. **Financijski instrumenti i upravljanje rizikom-** prikaz kategorija financijskih instrumenata te financijskih rizika koji se odnose na poslovanje društva (izloženost društva riziku i veličina rizika)- **Rizik promjene tečaja, Rizik likvidnosti i upravljanje izvorima sredstava, Kreditni rizik, Fer vrijednost**
23. **Sudski sporovi**
24. **Potencijalne obveze**
25. **Događaji nakon bilance**

Bilješke poduzeća H1 Telekom d.d. opsegom su nešto manje od bilješka ostalih poduzeća, no poduzeće je objavilo značajne informacije koje se tiču njegovog poslovanja u prethodnoj godini, te je donesen zaključak da su bilješke **kvalitetne**.

U 2014. godini u odnosu na prethodnu, objavljeno je manje bilješki- nema bilješke koja se odnosi na porez na dobit, odgođena porezna imovina stavljena je kao dio 11. bilješke, a zadnja, 20. bilješka odnosi se na kratkoročne obveze prema kreditnim institucijama, kao posebna bilješka za razliku od 2013. gdje je bila dio bilješke „Kratkoročne obveze“, dok zadnje 4 bilješke koje su objavljene u 2013. godini, u 2014. godini nisu objavljene. U 2015. godini u odnosu na prethodne dvije objavljene su nešto sadržajnije bilješke, poduzeće je objavilo 29 bilješki i više računovodstvenih politika, što se može objasniti provedenim poslovnim i financijskim restrukturiranjem poduzeća u toj godini.

Dakle, nakon što je u 2014. godini poduzeće objavilo bilješke nešto manje kvalitete, u 2015. godini bilješke su dosegle vrlo dobru kvalitetu i opsegom i kvalitetom ne zaostaju za ostalim poduzećima.

4.2.6. Komparativna analiza bilješki telekomunikacijskih poduzeća

Nakon analize bilješki svakog pojedinog telekomunikacijskog poduzeća, zaključak o kvaliteti bilješki donijet će se i na temelju komparacije odabranih poduzeća, a na osnovi Međunarodnih računovodstvenih standarda/ Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja, odnosno nekih najznačajnijih stavki koje bi bilješke prema MRS-u trebale sadržavati, čime će se donijeti i zaključak o njihovoj usklađenosti sa MRS/MSFI.

Sljedećih 15 tablica prikazuje 15 bilješki koje bi poduzeća trebala objaviti, u kojima je, nakon detaljno proučenih bilješki za svaku godinu, prikazano jesu li poduzeća u toj godini objavila potrebnu bilješku ili ne.

Tablica 3: Naziv, adresa poduzetnika, pravni oblik poduzetnika, država osnivanja

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d		X		X	X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Telekomunikacijska društva Hrvatski Telekom, Vipnet, Iskon Internet i H1 Telekom objavili su u sve tri promatrane godine sve potrebne informacije, dok poduzeće Optima Telekom, nije objavilo adresu u 2013., i 2014. godini, a u 2015. je objavilo sve potrebne informacije.

Tablica 4: Opis vrste poslovanja poduzetnika i glavne aktivnosti

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.		X		X		X
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d.	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća osim Vipneta izložila su u bilješkama glavne djelatnosti Društva.

Tablica 5: Informacija o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d.	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća objavila su informaciju o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja.

Tablica 6: Sažetak značajnih računovodstvenih politika

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća objavila su sažetak računovodstvenih politika značajnih za poslovanje poduzeća.

Tablica 7: Informacije prema zahtjevima standarda financijskog izvještavanja koje nisu predočene u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o promjeni kapitala i izvještaju o novčanom toku

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća sadrže bilješke koje se odnose na neke stavke iz drugih financijskih izvještaja-bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaj o promjeni kapitala i izvještaja o novčanom toku, a koje pobliže objašnjavaju podatke u njima sadržane. To su npr. neki podaci o materijalnoj i nematerijalnoj imovini, amortizaciji, troškovima i sl.

Tablica 8: Broj i nominalna vrijednost, ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvena vrijednost dionica/ udjela u temeljnom kapitalu

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X			X

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća, osim H1 telekoma d.d. u 2015. godini, objavila su podatke o broju i nominalnoj vrijednosti dionica.

Tablica 9: Iznos predujmova i kredita odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, zajedno s podacima o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.		X		X		X
Optima Telekom d.d.	X		X			X
Iskon Internet d.d.		X		X		X
H1 Telekom d.d		X		X		X

Izvor: Rad autorice

Jedino je poduzeće Hrvatski Telekom d.d. u sve tri promatrane godine objavio bilješku u kojoj navodi da nije bilo kredita odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, stoga nema ni podataka o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima, no dalo je potrebnu informaciju. Poduzeće Optima Telekom d.d. objavilo je tu bilješku u dvije promatrane godine sa svim potrebnim informacijama.

Tablica 10: Iznos dividendi/ raspodjela dobiti

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.		X		X		X
Iskon Internet d.d.		X		X		X
H1 Telekom d.d		X		X		X

Izvor: Rad autorice

Poduzeće Hrvatski Telekom d.d transparentno je u sve tri godine objavilo iznos dividende koju je poduzeće isplatilo, a također i poduzeće Vipnet d.o.o. visinu dobiti za raspodjelu vlasnicima, dok ostala poduzeća nisu objavila tu informaciju u svojim bilješkama, ni u jednoj od promatranih godina.

Tablica 11: Osnova mjerenja i procjene stavaka financijskih izvještaja

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva su poduzeća objavila bilješku u kojoj je objašnjena osnova mjerenja i procjene stavaka financijskih izvještaja.

Tablica 12: Pregled nedovršenih sudskih sporova

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.		X		X		X
Iskon Internet d.d.		X		X		X
H1 Telekom d.d	X			X	X	

Izvor: Rad autorice

Što se tiče bilješke pregleda nedovršenih sudskih sporova, poduzeća Hrvatski Telekom d.d. i Vipnet d.o.o. objavile su je u sve tri promatrane godine, a poduzeće H1 telekom u 2013. I 2015., dok ostala poduzeća nemaju u svojim bilješkama tu informaciju.

Tablica 13: Temelj konverzije u izvještajnoj valuti, za stavke koje jesu ili su izvorno bile izražene u stranoj valuti

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d	X		X		X	

Izvor: Rad autorice

Sva poduzeća u sve tri promatrane godine objavila su bilješku u kojoj je objašnjeno na temelju čega su transakcije u stranoj valuti preračunate u domaću valutu.

Tablica 14: Iznos naknade članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d		X		X	X	

Izvor: Rad autorice

Sva su poduzeća, osim H1 Telekoma d.d. u 2013. i 2014. godini objavila informaciju o iznosu naknade članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela. U 2015. godini i poduzeće H1 objavilo je potrebnu bilješku, što se može zaključiti da je rezultat provedenog poslovnog i financijskog restrukturiranja u poduzeću, pa i bilješke izgledaju nešto drugačije.

Tablica 15: Informacije o ključnim pretpostavkama u vezi s budućnošću poslovanja te procjenu neizvjesnosti na datum bilance koje stvaraju veliki rizik

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.	X		X		X	
Iskon Internet d.d.	X		X		X	
H1 Telekom d.d		X		X	X	

Izvor: Rad autorice

Sva su poduzeća, osim H1 Telekoma d.d. u 2013. i 2014. godini objavila informaciju koja se tiče ključnih pretpostavki u vezi s budućnošću poslovanja te procjene neizvjesnosti na datum bilance koje stvaraju veliki rizik. U 2015. godini i poduzeće H1 objavilo je potrebnu bilješku, što se opet može zaključiti da je rezultat provedenog poslovnog i financijskog restrukturiranja u poduzeću.

Tablica 16: Opis i svrha svakog oblika pričuve u glavnici

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.	X		X		X	
Optima Telekom d.d.		X		X		X
Iskon Internet d.d.		X		X		X
H1 Telekom d.d.		X		X	X	

Izvor: Rad autorice

Samo su poduzeća Hrvatski Telekom d.d. i Vipnet d.o.o. objavile ovu bilješku u svojim financijskim izvještajima u sve tri promatrane godine, a poduzeće H1 Telekom d.d. objavilo ju je samo u 2015. godini, te kao što je već ranije navedena mogućnost da je to rezultat provedenog poslovnog i financijskog restrukturiranja u poduzeću.

Tablica 17: Svota naknade koja se isplaćuje samostalnom revizoru ili revizorskom društvu za zakonski propisanu reviziju godišnjih financijskih izvještaja

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.		2014.		2015.	
	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Hrvatski Telekom d.d.	X		X		X	
Vipnet d.o.o.		X		X		X
Optima Telekom d.d.		X		X	X	
Iskon Internet d.d.		X		X		X
H1 Telekom d.d.		X		X		X

Izvor: Rad autorice

Osim Hrvatskog Telekoma d.d. u sve tri godine, i Optima telekoma d.d. u 2015. godini poduzeća nisu objavljivala informaciju o svoti naknade koju isplaćuju revizorima za obavljenju reviziju godišnjih financijskih izvještaja. Jedino je poduzeće HT dosljedno objavljivalo tu bilješku.

Na temelju provedene komparativne analize bilješki telekomunikacijskih poduzeća mogu se donijeti određeni zaključci o njihovoj kvaliteti. Ako se pogleda broj društava koja su objavljivala pojedine stavke u bilješkama može se primijetiti da se taj broj kreće od nekoliko pa do svih promatranih društava za određene stavke. Zaključak o kvaliteti donijet će se na temelju sljedeće tablice koja prikazuje za svako društvo, koliko je, od mogućih 15 prikazanih bilješki, u određenoj godini to poduzeće objavilo bilješki.

Tablica 18: Broj objavljenih bilješki pojedinog telekomunikacijskog poduzeća

Telekomunikacijsko poduzeće	2013.	2014.	2015.
Hrvatski Telekom d.d	15	15	15
VIPnet d.o.o.	12	12	12
Optima Telekom d.d.	10	10	11
Iskon Internet d.d.	10	10	10
H1 Telekom d.d.	9	8	11

Izvor: Rad autorice

Iz tablice se može iščitati da su poduzeća uglavnom **dosljedno** sastavljala bilješke u sve tri promatrane godine, te nije bilo značajnijih odstupanja. Jedino je poduzeće H1 telekom u 2015. godini objavilo nešto više bilješki nego u prethodne dvije godine.

Na temelju mjerne skale za ocjenu kvalitete bilješki, poduzeće čije bi se bilješke mogle ocijeniti kao **izvrsne kvalitete**, koje je u sve tri godine objavilo sve promatrane bilješke je Hrvatski Telekom d.d. Ostala poduzeća objavila su od 10- 12 bilješki, što se može okarakterizirati na temelju mjerne skale kao **vrlo kvalitetne bilješke**, uz izuzetak bilješki poduzeća H1 Telekom d.d. u 2013. i 2014. godini gdje je objavljeno nešto manje bilješki, te se može zaključiti da su tada bile **prosječne kvalitete**. Također, na temelju analize može se zaključiti da su bilješke relativno dobro **usklađene** sa zahtjevima **Standarda financijskog izvještavanja**, a što se također može zaključiti i prema redoslijedu po kojem se obično prezentiraju bilješke, a koji je dan u Međunarodnom računovodstvenom standardu 1 (u ovom radu prezentiran na stranici 31 prethodnog poglavlja), kojeg su se sva poduzeća u sve tri promatrane godine dosljedno držala.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu, kao rezultat proučavanja teorije i prakse u području financijskih izvještaja, točnije Bilješki uz financijske izvještaje, doneseni su određeni zaključci i pronađeni odgovori na problem istraživanja, odnosno istraživačka pitanja, sa svrhom obogaćivanja dosadašnjeg znanja o financijskim izvještajima, i otkrivanja novih, posebno u području telekomunikacija u Republici Hrvatskoj.

Financijski izvještaji rezultat su cjelogodišnjeg rada poduzeća i praćenja poslovanja, te zapisivanja događaja u kvantitativnom obliku. Uvidom u izvještaje, poput bilance, računa dobiti ili gubitka, izvještaja o novčanom toku, izvještaja o promjeni glavnice, možemo sagledati financijsko stanje i financijsku sposobnost određenog društva. Međutim, neki događaji ne mogu se izraziti brojevima a značajni su za razumijevanje poslovanja i podataka u prva četiri temeljna financijska izvještaja. Gdje to onda zapisati? U vrlo važnom, i često nepravedno zanemarivanom financijskom izvještaju- Bilješkama. Bilješke predstavljaju opis nekih događaja tijekom izvještajnog razdoblja, a te informacije dopuna su onima brojčano izraženima u prva četiri izvještaja. Bilješke trebaju biti sastavljene tako da ih svatko može "pročitati" i što je posebno važno razumjeti. Ne postoji jedinstvena shema izgleda bilješki. Bilješke moraju biti sastavljene u skladu s usvojenim računovodstvenim politikama, a kako znamo svaki poslovni subjekt sastavlja svoje računovodstvene politike, to onda pretpostavlja da svaki poslovni subjekt sastavlja svoje bilješke.

Dakle, zaključak prvog dijela ovog rada je da svaki racionalni donositelj odluka mora tražiti dopune kvantitativno izraženim podacima koje nalazimo u Bilanci, Računu dobiti i gubitka, Izvještaju o novčanim tokovima, te Izvještaju o promjenama kapitala u cilju dobivanja kvalitetnijih računovodstvenih informacija potrebnih za kvalitetno poslovno odlučivanje.

U drugom, praktičnom dijelu rada, kao primarni cilj ovog rada, na temelju istraživanja i proučavanja bilješki uz financijske izvještaje pet najvećih telekomunikacijskih tvrtki, došlo se do zaključka da su poduzeća dosljedno sastavljala bilješke, te da nije bilo većih odstupanja u broju objavljenih bilješki u tri promatrane godine za bilo koje poduzeće. Što se tiče kvalitete bilješki, zaključak je da su bilješke promatranih poduzeća uglavnom vrlo visoke kvalitete, i da su objavljivala velik broj bilješki, uz isticanje poduzeća Hrvatski Telekom d.d. koje je objavilo sve promatrane bilješke u sve tri godine, te se bilješke tog poduzeća mogu smatrati najkvalitetnijima od promatranih poduzeća, kao bilješke izvrsne kvalitete.

LITERATURA

1. Anthony, Robert N., Reece, James, S. (2004): Financijsko i upravljačko računovodstvo, RRiF-plus, Zagreb.
2. Belak, V., (2014.): Analiza poslovne uspješnosti, RRiF, Zagreb
3. Belak V. (2006.): Profesionalno računovodstvo prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima, Zgombić & Partneri, Zagreb
4. Cirkveni Filipović, T. (2017): Izvještaj o ostalom sveobuhvatnom dobitku, RRiF, br. 2, str. 117- 122.
5. Cirkveni Filipović, T. (2017): Izvještaj o promjenama kapitala, RRiF, br. 2, str.129-133.
6. Čičin- Šain, D., Krajnović, A., Predovan, M. (2011.): Oligopol na tržištu telekomunikacijskih usluga u Republici Hrvatskoj, Oeconomica Jadertina, br. 1/2011, str. 57-75. [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/68203> [19.03.2017]
7. Delač, Z.: Deregulacija TK tržišta u Hrvatskoj. [Internet], raspoloživo na: <http://www.dictus.hr/strucni-clanci/Deregulacija.pdf> [08.03.2017.]
8. Guzić, Š. (2011): Bilješke uz financijska izvješća (za velike i srednje poduzetnike), RRiF, br. 2, str. 19- 39.
9. Guzić, Š. (2017): Bilješke uz financijska izvješća, RRiF, br.2 , str. 105- 117.
10. Gulin, D. (2001.): Financijski izvještaji, u Spajić, F. (Skupina autora), Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu međunarodnih standarda i poreznih propisa. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 617-652.
11. Narodne novine: Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, br. 95/16
12. Narodne novine: Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, br. 86/15
13. Narodne novine: Međunarodni standardi financijskog izvještavanja, br. 136/09
14. Narodne novine: Međunarodni računovodstveni standardi, br. 136/09
15. Narodne novine: Pravilnik o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, br. 95/16
16. Narodne novine: Zakon o računovodstvu, br. 78/15
17. Mastelić, B., Grubišić, D.(2013): Povezanost liberalizacije nepokretnog telekomunikacijskog tržišta, konkurentnosti operatora i kvalitete usluge [Internet], raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/file/166276> [22.02.2017.]
18. Mrša, J. (2014): Bilješke, RRiF, br. 7, str. 105- 107.

19. Mamić Sačer, I., Ramač Posavec, S. (2012): Analiza problema praktične primjene Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja u Republici Hrvatskoj, *Ekonomski pregled*, 63 (9-10), str.541-560.
20. Parać, B. (2013.): Poduzetničko računovodstvo i financijsko izvještavanje, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić", Zaprešić.
21. Ramljak, B. (2009): Upotrebljivost bilješki uz financijske izvještaje, *Računovodstveno - financijske informacije*, 54 (3) , str. 24- 36.
22. Skupina autora (2008.): Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb
23. Spajić, F. (2001): Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda i poreznih propisa, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb.
24. Tadijančević, S. (2010): Pojam financijskih izvještaja, u Gulin, D., Žager, L. (Skupina autora), *Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*, Zagreb, str. 50- 63.
25. Tadijančević, S. (2003): Računovodstvene politike i bilješke uz financijske izvještaje u Spremić, I. (Skupina autora), *Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*, Zagreb, str. 100- 107.
26. Vašiček, V. (2010) : Računovodstvene politike i bilješke uz financijske izvještaje u Gulin, D., Žager, L. (Skupina autora), *Računovodstvo. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika*, Zagreb, str. 101- 107.
27. Vujević, I. (2005): *Financijska analiza u teoriji i praksi*, Ekonomski fakultet Split, Split.
28. Vuk, J. (2017.): Izvještaj o novčanim tokovima za 2016. Godinu, *RRiF*, br. 2, str. 123- 129.
29. Zelenika, R. (2014): *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*, Sveučilište u Rijeci, Rijeka
30. Žager K., Žager, L. (1999.): *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb
31. Žager K., Žager L. (1996.): *Računovodstveni standardi, financijski izvještaji i revizija*, Inženjerski biro d.d, Zagreb
32. Žager, K. (2017): Temeljna znanja o računovodstvu i financijskim izvještajima, u Žager L. (Skupina autora), *Analiza financijskih izvještaja: načela- postupci- slučajevi*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, str. 84- 140

Internet izvori:

1. <http://www.t.ht.hr/odnosi-s-investitorima/financijska-izvjesca/>
2. <http://www.t.ht.hr/o-nama/#section-nav>
3. <https://www.optima.hr/info/profil-tvrtke>
4. <https://www.iskon.hr/O-Iskonu/Tko-smo>
5. <http://www.h1telekom.hr/hr/upoznajte-h1-telekom>
6. <http://www.vipnet.hr/o-vipnetu>
7. <http://mob.hr/ht-ova-optima-preuzima-h1-telekom-ili-kako-je-propala-liberalizacija-trzista/>
8. <http://www.poduzetnistvo.org/news/clanak-financijski-izvjestaji-kao-osnova-poslovnog-odlucivanja>
9. Bilješke uz financijske izvještaje za „Vipnet d.o.o.“ - preuzeto sa <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web> [25.9.2016.]
10. Bilješke uz financijske izvještaje za „OT- Optima Telekom d.d.“- preuzeto sa <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/prijava.do> [25.9.2016.]
11. Bilješke uz financijske izvještaje za „Iskon Internet d.d.“- preuzeto sa <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/prijava.do> [25.9.2016.]
12. Bilješke uz financijske izvještaje za „H1 Telekom d.d.“- preuzeto sa <http://rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/prijava.do> [25.9.2016.]
13. <https://www.hakom.hr/default.aspx?id=60>
14. <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/trziste-telekomunikacija-u-hrvatskoj/>
15. <http://www.poslovni.hr/komentari/krah-liberalizacije-telekomunikacijskog-trzista-u-hrvatskoj-300658>
16. <http://brandmanager.com.hr/stanje-na-trzistu-telekomunikacija-u-hrvatskoj/>
17. <http://www.jutarnji.hr/globus/Globus-biznis/pao-je-i-zadnji-srednje-veliki-operater-na-hrvatskom-telekom-trzistu-veliko-preslagivanje-u-bransi-u-kojoj-se-prihodi-mjere-u-milijardama-kuna/5401895/>
18. <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/trziste-telekomunikacija-u-hrvatskoj/>
19. <http://www.poslovnipuls.com/2013/04/08/analiza-evo-sto-sve-morate-znati-o-hrvatskom-telekomunikacijskom-trzistu/>
20. <http://accountingexplained.com/financial/statements/notes-disclosures>

SAŽETAK

Financijski izvještaji važan su dio poslovanja svakog poduzeća jer iz njih interni i eksterni korisnici dobivaju važne informacije o poslovanju i uspješnosti poduzeća. Svaki korisnik financijskih izvještaja zahtjeva njihovu izvrsnu kvalitetu kako bi na temelju njih mogao donositi racionalne odluke. U tome važnu ulogu igraju bilješke koje pridonose razumijevanju a time i kvaliteti financijskih izvještaja.

Istraživanje kvalitete bilješki provedeno je na pet telekomunikacijskih tvrtki u Republici Hrvatskoj s ciljem utvrđivanja kvalitete sastavljanja bilješki u tom sektoru poslovanja, i ukazivanja na njihovu važnost kao sastavnog dijela seta financijskih izvještaja. Zaključak istraživanja je da su bilješke telekomunikacijskih poduzeća uglavnom vrlo dobre uz isticanje jednog poduzeća- Hrvatski Telekom d.d., čije su bilješke ocijenjene kao izvrsne.

Ključne riječi: *financijski izvještaji, bilješke, telekomunikacijska poduzeća*

SUMMARY

The financial statements are an important part of the business of each company, as internal and external users receive valuable information about the business and the success of the company. Each user of financial statements requires their excellent quality to be able to make rational decisions based on them. The important role played by this is the notes that contribute to the understanding and thus the quality of the financial statements.

A survey of quality of the notes was conducted at five telecommunication companies in the Republic of Croatia with the aim of determining the quality of writing notes in this business sector and pointing to their importance as an integral part of the financial statements set. The conclusion of the research is that the notes of telecommunication companies are mostly very good with the emphasis of one company - Hrvatski Telekom d.d., whose notes were rated as excellent.

Key words: *financial statements, notes, telecommunication companies*

POPIS SLIKA

Slika 1: Računovodstveni ciklus.....	10
Slika 2: Oblici dugotrajne imovine	15
Slika 3: Oblici kratkotrajne imovine	16
Slika 4: Vrste prihoda	19
Slika 5: Vrste rashoda.....	20
Slika 6: Usmjerenost računovodstvenih informacija korisnicima.....	27
Slika 7: Unutarnji i vanjski korisnici financijskih izvještaja	27

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Tržišni udio operatera nepokretnih mreža obzirom na broj korisnika.....	42
Grafikon 2: Tržišni udio promatranih telekomunikacijskih poduzeća prema prihodima 2015. godine.....	46

POPIS TABLICA

Tablica 1: Kriteriji razvrstavanja poduzetnika	12
Tablica 2: Mjerna skala za ocjenu kvalitete bilješki.....	47
Tablica 3: Naziv, adresa poduzetnika, pravni oblik poduzetnika, država osnivanja	63
Tablica 4: Opis vrste poslovanja poduzetnika i glavne aktivnosti.....	64
Tablica 5: Informacija o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja.....	64
Tablica 6: Sažetak značajnih računovodstvenih politika	65
Tablica 7: Informacije prema zahtjevima standarda financijskog izvještavanja koje nisu predočene u bilanci, računu dobiti i gubitka, izvještaju o promjeni kapitala i izvještaju o novčanom toku.....	65
Tablica 8: Broj i nominalna vrijednost, ili ako ona nije dostupna, knjigovodstvena vrijednost dionica/ udjela u temeljnom kapitalu.....	66

Tablica 9: Iznos predujmova i kredita odobrenih članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela poduzetnika, zajedno s podacima o kamatama, stopama, glavnim uvjetima i otplaćenim iznosima.....	66
Tablica 10: Iznos dividendi/ raspodjela dobiti	67
Tablica 11: Osnova mjerenja i procjene stavaka financijskih izvještaja.....	67
Tablica 12: Pregled nedovršenih sudskih sporova	68
Tablica 13: Temelj konverzije u izvještajnoj valuti, za stavke koje jesu ili su izvorno bile izražene u stranoj valuti	68
Tablica 14: Iznos naknade članovima administrativnih, upravnih i nadzornih tijela.....	69
Tablica 15: Informacije o ključnim pretpostavkama u vezi s budućnošću poslovanja te procjenu neizvjesnosti na datum bilance koje stvaraju veliki rizik	69
Tablica 16: Opis i svrha svakog oblika pričuve u glavnici	70
Tablica 17: Svota naknade koja se isplaćuje samostalnom revizoru ili revizorskom društvu za zakonski propisanu reviziju godišnjih financijskih izvještaja	70
Tablica 18: Broj objavljenih bilješki pojedinog telekomunikacijskog poduzeća.....	71